



Àmbit Administració de justícia

CENTRE D'ESTUDIS JURÍDICS
I FORMACIÓ ESPECIALITZADA

 Generalitat de Catalunya
Departament de Justícia

Ausiàs March, 40
08010 Barcelona
TEL. 93 207 31 14
FAX: 93 207 67 47

D O C U M E N T S D E T R E B A L L

INVESTIGACIÓ

(Ajuts a la investigació, 2010)

El nou règim jurídic de la successió intestada a Catalunya arran de la regulació del llibre quart del Codi civil de Catalunya, relatiu a les successions

Autor

Jaume Tarabal Bosch

(Novembre de 2011)

El Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada ha editat aquesta recerca respectant el text original dels autors, que en són responsables de la correcció lingüística.

Les idees i opinions expressades en la recerca són de responsabilitat exclusiva dels autors, i no s'identifiquen necessàriament amb les del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

Avis legal

Els continguts d'aquesta investigació estan subjectes a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 2.5 Espanya de Creative Commons, el text complet de la qual es troba disponible a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/es/legalcode.ca>. Així, doncs, se'n permet còpia, distribució i comunicació pública sempre que se citi l'autor del text i la font (Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada), tal com consta en la citació recomanada inclosa a cada article. No se'n poden fer usos comercials ni obres derivades.

Resum en català:

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/es/deed.ca>

Índex

Abreviatures.....	pàg. 5
1. Introducció.....	pàg. 6
2. Les principals novetats introduïdes pel Llibre quart del Codi civil de Catalunya en la regulació de la successió intestada.....	pàg. 9
2.1. Principals novetats motivades per decisions de política jurídica	
2.2. Principals novetats en relació amb la ubicació i distribució del preceptes	
2.3. Principals novetats terminològiques	
3. La successió intestada a la llum dels principis del dret successori català.....	pàg. 14
3.1. El principi d'incompatibilitat de títols successoris universals	
3.2. El principi de prevalença de la successió voluntària: els supòsits d'obertura de la successió intestada	
4. La successió intestada catalana és una “successió familiar <i>ordinum et graduum</i>”.....	pàg. 19
4.1. Les crides es realitzen a classes d'hereus sobre la base de relacions rellevants amb el causant	
4.2. El parentiu rellevant. Fixació i còmput	
4.3. La successió per graus i ordres	
4.3.1. L'ordre de succeir i els ordres successoris	
4.3.2. El principi de proximitat de grau	
4.3.2.1. L'acreixement com a mecanisme de reforçament del principi de proximitat de grau	
4.3.2.2. Les excepcions al principi de proximitat de grau	
4.4. El dret de representació en la successió intestada	
4.4.1. Les causes	
4.4.2. Els límits	
4.5. Divisió de l'herència entre els cridats que l'han acceptada	
4.5.1. Crida per dret propi però amb divisió per estirps	
4.5.2. Particularitats en la successió per estirps dels col·laterals	
4.5.3. La divisió de l'herència entre els ascendents	
5. Els ordres successoris”.....	pàg. 34
5.1. Els descendents	
5.2. El cònjuge vidu o convivent en parella estable supervivent	
5.2.1. Successió	
5.2.2. Usdefruit universal	
5.2.3. Commutació de l'usdefruit	
5.2.4. Manca de dret a succeir	
5.3. Els ascendents	
5.4. Els col·laterals	
5.4bis. Representació gràfica dels supòsits complexos	
5.5. La Generalitat de Catalunya	

6. La successió intestada en cas d'adopció.....	pàg. 55
6.1. L'equiparació total entre filiació adoptiva i filiació biològica a efectes successoris i el trencament de vincles entre adoptat i família d'origen	
6.2. Adopció de fills del cònjuge o de la persona amb qui l'adoptant conviu	
6.3. Adopció en la mateixa família	
6.4. Successió dels germans per naturalesa	
7. La successió de l'impúber.....	pàg. 61
8. La successió de les persones acollides.....	pàg. 62
9. Bibliografia citada.....	pàg. 65

ABREVIATURES

Art., art.	article
arts.	articles
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch (Codi Civil Alemany)
<i>BOE</i>	<i>Boletín Oficial del Estado</i>
<i>BOGC</i>	<i>Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya</i>
CCCat	Codi Civil de Catalunya
CCE	Codi Civil Espanyol
CDCEC	Compilación de Derecho Civil Especial de Cataluña (1960)
CE	Constitució Espanyola
CF	Codi de Família (1998)
CS	Codi de Successions (1991)
DGDEJ	Direcció General de Dret i d'Entitats Jurídiques
<i>DOGC</i>	<i>Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya</i>
EAC	Estatut d'Autonomia de Catalunya (2007)
LSI 1936	Llei de Successió Intestada (1936)
LSI 1987	Llei de Successió Intestada (1987)
LUEP	Llei d'Unions Estables de Parella (1998)
RDGDEJ	Resolució de la Direcció General de Dret i d'Entitats Jurídiques
RH	Reglament Hipotecari
SAPB	Sentència de l'Audiència Provincial de Barcelona
STS	Sentència del Tribunal Suprem
STSJC	Sentència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya
TSJC	Tribunal Superior de Justícia de Catalunya
UdG	Universitat de Girona
<i>v. gr.</i>	<i>verbi gratia</i>

1. INTRODUCCIÓ

En la successió intestada (també anomenada successió llegítima, legal o abintestat) la llei, i no la voluntat del causant, és el fonament de la vocació successòria.¹ Es tracta d'una successió universal de caràcter *defectiu* o *subsidiari*, doncs entra en joc quan el causant mor sense haver manifestat la seva voluntat successòria vàlidament, ja sigui en testament o en heretament, o bé quan l'hereu o hereus vàlidament designats no arriben a ser-ho per qualsevol causa² (per als supòsits concrets d'obertura de la successió intestada, *vid. infra* punt III). És precisament aquest caràcter *defectiu* el que en motiva la denominació negativa. En efecte, literalment, l'expressió "successió intestada" o "abintestat" ens aporta només una dada negativa –la successió intestada no és testamentària–, però que no n'esgota el concepte. En dret català, el *primer* fonament de la vocació és l'heretament (institució contractual d'hereu [art. 411-3 CCCat.]), i com que, lògicament, tampoc en l'heretament hi ha testament, seria més precís, si volem continuar definint la successió intestada en atenció a allò que no és, referir-nos-hi com a "successió no voluntària", ja que, atesa la preferència de l'heretament, tampoc s'obrirà la intestada si aquest regeix la successió.³

La vocació legal pròpia de la successió intestada es realitza, seguint un concret ordre de prelación, en benefici de determinats parents, del cònjuge o convivent en parella estable i de la Generalitat de Catalunya (art. 441-2 CCCat.). Des

¹ Són fonaments de *vocació* els supòsits de fet als quals la llei uneix la conseqüència que la persona que es troba en aquella relació de fet pugui heretar el difunt (BINDER, J., *Derecho de sucesiones*, traduït al castellà i concordat amb el dret espanyol per LACRUZ BERDEJO, J. L., Barcelona, Madrid, Buenos Aires, Rio de Janeiro, Mèxic, Montevideo, 1953, p. 25). La vocació és la crida de tots els *possibles* hereus en el moment de la mort del causant. És la primera vegada que se n'introdueix el concepte de manera expressa al nostre dret successori (*vid. art. 411-3 CCCat.* i el comentari a aquest mateix precepte de LÓPEZ BURNIOL, J. J., SALVADOR CODERCH, P., "Comentari als arts. 411-1 a 411-9", a EGEA FERNÁNDEZ, J., FERRER RIBA, J. (dirs.), ALASCIO I CARRASCO, L. (coord.), *Comentarios al llibre quart del Codi civil de Catalunya. Vol. I*, Barcelona, 2009, p. 69).

² "Cuando el hombre calla acerca del destino que haya de darse a sus bienes, habla la ley con soberano imperio" (CORBELLA, A., *Manual de Derecho catalán*, Reus, 1906, p. 806).

³ En el mateix sentit, DEL POZO CARRASCOSA, P., VAQUER ALOY, A., BOSCH CAPDEVILA, E., *Derecho Civil de Cataluña. Derecho de sucesiones*, Madrid, Barcelona, Buenos Aires, 2009, p. 360.

d'un punt de vista lògic o formal, la llei podria establir que, en cas de manca de successió voluntària, tots els béns del difunt revertissin a l'Estat. Tanmateix, la nostra concepció de la família exigeix que el patrimoni del *de cuius* vagi a parar als parents més pròxims i/o al cònjuge o convivent.⁴

A l'hora de fixar l'ordre de les crides el legislador no té en compte, com en altres temps s'havia sostingut, la "voluntat presumpta" del causant,⁵ tesi avui totalment superada⁶ i injustificable en el cas de la successió de la Generalitat (arts. 441-2.2 i 442-12 CCCat.),⁷ per molt que la llei imposi a aquesta el deure de destinar els béns a establiments de la residència habitual del difunt (art. 442-13.1 CCCat.).

En aquest sentit, alguns autors han proposat una relectura de la tesi de la voluntat presumpta des d'una òptica social, tot transformant-la en "voluntat típica". Segons aquesta tesi, el criteri rector del legislador en establir les normes sobre successió intestada hauria de ser el del testador mig⁸, de manera que la regulació constituís un reflex del testament majoritàriament atorgat. Creiem més raonable, però, exigir que la llei estableixi un ordre de crides basat en els valors socials imperants en cada moment històric i àmbit espacial,⁹ que garanteixi la seguretat jurídica (és a dir, d'aplicació fàcil i predictable)¹⁰ i d'abast

⁴ Perquè, tal i com apunten LÓPEZ BURNIOL i SALVADOR CODERCH, la idea de "successió *mortis causa* està estretament lligada al reconeixement i a la regulació legal de la família, amb independència del concepte que se'n tingui (...). En tot cas, la successió és –des d'aquesta perspectiva familiar– una manifestació o conseqüència última d'aquesta solidaritat cap a aquelles persones amb qui s'ha conviscut i amb qui el causant va mantenir en vida una relació de dependència recíproca" (LÓPEZ BURNIOL, J. J., SALVADOR CODERCH, P., ob. cit., p. 61).

⁵ Vid. PUFENDORF, S., *De iure naturae et gentium*, llib.IV, cap. XI, § 1, Lausana, Ginebra, 1764, p. 615.

⁶ MENGONI L., *Successioni per causa di morte. Parte speciale. Successione legittima*, a CICU, A., MESSINEO, F., *Trattato di Diritto civile e commerciale*, XLIII, t. 1, pp. 11 i 12.

⁷ DEL POZO CARRASCOSA, P., VAQUER ALOY, A., CAPDEVILA, E., ob. cit., p. 360.

⁸ L'interès del *de cuius* segons l' *id quod plerumque accidit* (FORQUIELLI, P., *La collazione*, Padova, 1958, p. 25 i ss).

⁹ LAMARCA MARQUÈS, A., "Successió intestada a Catalunya. De la Compilació al Codi Civil i els cinquanta anys entre dues lleis (1936-1987)", *Revista Jurídica de Catalunya*, 4-2010, pp. 1169-1214, p. 1186.

general,¹¹ amb independència de quines siguin les preferències estadístiques dels testadors. Això no resta utilitat, tanmateix, a eventuais anàlisis sociològiques sobre la forma habitual de testar o les opinions dels ciutadans en relació amb com preferirien que la llei destinés llur patrimoni en cas de morir intestats,¹² amb el benentès, això sí, que la bondat d'un determinat règim de successió intestada només pot ser fiscalitzada sobre la base de tres criteris: 1. la seva correcció tècnica o encaix en el sistema successori en què s'integra; 2. la predictibilitat en la seva aplicació (seguretat jurídica); i 3. l'adequació de les polítiques jurídiques que la inspiren a la realitat social del moment.

¹⁰ "Die gesetzliche Erbfolge kann und will nur dem durchschnittlichen Erbfall gerecht werden. Sie erstrebt darum eine klare und einfache Regelung, aus der die Erbfolge unzweideutig abgelesen kann" (LANGE, H., KUCHINKE, K., *Erbrecht. Ein Lehrbuch*, Munich, 2001, p. 226).

¹¹ L'ordenament jurídic ja possibilita la consideració de la situació particular d'un determinat causant reconeixent-li la facultat d'atribuir béns *mortis causa* en previsió de la seva successió. En aquest sentit, *vid.* PAPANTONIOU, N., "Die soziale Funktion des Erbrechts", *Archiv für die civilistische Praxis*, 1973, pp. 385-401, p. 395.

¹² SALVADOR CODERCH, P., "Derecho civil", a FERREIRO, J. J., MIQUEL, J., MIR, S., SALVADOR CODERCH, P. (eds.), *la enseñanza del derecho en españa*, Madrid, 1987, p.65. A principis dels anys 70 del segle XX, el Ministeri de Justícia alemany encarregà la realització de dues enquestes a un institut de recerca (*Meinungsforschungsinstitut [EMNID]*) en què els enquestats, persones en edat de testar, eren interrogats sobre llurs preferències en la distribució dels béns en la successió legal. Els resultats de les enquestes ajudaren a posar de manifest la distància existent entre els desitjos socials i la realitat legal de l'època (per a una anàlisi detallada de les dades obtingudes *vid.* STÖCKER, H., "Die Neuordnung der gesetzlichen Erbfolge im Spiegel des mutmasslichen Erblasserwillens", *Familienrecht*, 1971, pp. 609-618).

2. LES PRINCIPALS NOVETATS INTRODUÏDES PEL LLIBRE QUART DEL CODI CIVIL DE CATALUNYA EN LA REGULACIÓ DE LA SUCCESSIÓ INTESTADA

Històricament, l'adscripció de la successió intestada al dret català ha estat una de les matèries que més conflictivitat ha generat entre l'Estat i Catalunya. No en va el legislador català ha aprofitat l'oportunitat d'abordar-ne la regulació cada vegada que ha gaudit de competència legislativa. Des de l'anomenada *Ley de Mostrencos* de 16 de maig de 1835 –un dels cavalls de batalla del foralisme històric–¹³ es va considerar com a matèria del dret estatal, i així es va mantenir per la STS de 10 de desembre de 1919¹⁴ i en la CDCEC de 1960, de 21 de juliol, que es remetia al CCE (art. 248). Els juristes i els polítics catalans sempre varen reivindicar la successió intestada com a matèria del dret propi,¹⁵ destacant-s'hi la Sentència del Tribunal de Cassació de Catalunya de 26 de juny de 1935¹⁶ arran de la qual es va promulgar la Llei de Successió Intestada de 7 de juliol de 1936 (BOGC núm.192, de 10 de juliol), que va ser derogada, juntament amb tota la legislació i la jurisprudència de la Generalitat, per l'article únic de la *Ley* de 8 de setembre de 1939 després de la Guerra Civil. Cinquanta anys després, la Generalitat la va tornar a regular per la Llei 9/1987, de 25 de maig (DOGC núm. 850, de 10 de juny),¹⁷ que es va refondre en el posterior Codi de Successions (Llei 40/1991, de 30 de desembre [DOGC núm. 1544, de 21 de gener de 1992]).

¹³ En expressió de SALVADOR CODERCH, P., “De la sucesión intestada”, a ALBALADEJO, M. (Dir.), *Comentarios al Código Civil y Compilaciones Forales. Tomo XXXIX. Vol. 3º. Artículos 248 a 276. Compilación de Cataluña*, Madrid, 1986 (VLEX-234801), p. 17.

¹⁴ Vid. MASPONS, F. de P., “La perturbación del régimen sucesorio de Cataluña por la Jurisprudencia del Tribunal Supremo”, *Revista de Derecho Privado*, 1920, pp. 98 i ss.

¹⁵ A tall d'exemple, l'any 1920, un grup de diputats catalans presentaren al Parlament una proposició no de llei que instava a prendre mesures per a impedir que el TS continués erosionant el Dret català. Vid. TRIÁS DE BES, J., “El Derecho Civil de Cataluña en el Parlamento español”, *Revista Jurídica de Cataluña*, 1920, pp. 133 i ss.

¹⁶ Vid. ROCA TRIAS, E., *El dret civil català en la Jurisprudència, IV, Anys 1934-1937*, Barcelona, 1977, p. 297.

¹⁷ Vid. CASANOVAS I MUSSONS, A., “Entorn de la Llei 9/1987, de 25 de maig, de successió intestada: aspectes problemàtics”, *Revista Jurídica de Catalunya*, 1990, pp. 298-324.

Actualment, el règim català de la successió intestada contingut al CCCat (Llei 10/2008, del Llibre quart del Codi Civil de Catalunya [DOGC núm. 5175, de 17 de juliol]) constitueix una regulació moderna i innovadora, car adopta criteris de política legislativa en sintonia amb les formes de vida del segle XXI. El llibre quart presenta alhora “novetats de naturalesa tècnica i d’altres que reflecteixen decisions de política jurídica” (*vid.* Preàmbul I, § 3, Llei 10/2008).

2.1. Principals novetats motivades per decisions de política jurídica

Com a canvis motivats per decisions de política jurídica destaquen:

- L’equiparació dels drets successoris de cònjuges i convivents (tant homosexuals com heterossexuals).¹⁸ Com anuncia el Preàmbul de la Llei 10/2008, “es reconeixen drets successoris al convivent en parella estable en pla d’igualtat amb el cònjuge vidu, sempre que la convivència hagi perdurat fins al moment de la mort de l’altre membre de la parella i amb independència que es tracti d’una parella heterosexual o homosexual. Es posa fi, doncs, al sistema asimètric de reconeixement de drets successoris en les unions estables de parella, que els atorgava només a les unions homosexuals.¹⁹ L’obertura del matrimoni a les parelles homosexuals buida de sentit el tracte diferencial de les relacions de parella en funció de l’orientació sexual dels convivents; per això s’elimina la dualitat de règims. Però el llibre quart, com s’ha dit abans, va més lluny i, amb caràcter general assimila els drets successoris dels

¹⁸ FERRER RIBA, destaca que molt pocs ordenaments en el dret comparat han arribat tan lluny (FERRER RIBA, J., “El nou dret català de successions”, *InDret*, 1-2008, p. 1), però reconeix que es tracta d’una decisió controvertida: l’atribució de drets successoris abintestat és raonable en les relacions de convivència de llarga durada, funcionalment indistingibles del matrimoni, però és qüestionable en relacions breus que poden donar lloc a una unió estable de parella, atès el tipus d’efectes que pot produir aquesta modalitat de successió (FERRER RIBA, J., “Tradició heretada i innovació en el nou Llibre quart del Codi civil de Catalunya”, a Àrea de Dret Civil UdG (coord.), *El nou Dret successori del Codi Civil de Catalunya. Materials de les Quinzenes Jornades de Dret Català a Tossa*, Girona, 2009, p. 29).

¹⁹ Es segueix així el mandat de l’art. 40.7 de l’EAC 2006, segons el qual “Els poders públics han de promoure la igualtat de les diferents unions estables de parella, tenint en compte llurs característiques, amb independència de l’orientació sexual de llurs membres. La llei ha de regular aquestes unions i altres formes de convivència i llurs efectes”.

convivents als dels cònjuges, entenent que, a efectes de la successió per causa de mort, allò que és rellevant és l'existència d'una comunitat de vida estable i els llaços d'afecte entre els qui conviuen com a parella, i no el caràcter institucional del vincle que els uneix" (Preàmbul V, § 2, Llei 10/2008). Val a dir que arran de l'entrada en vigor de la Llei 25/2010, de 29 de juliol, del Llibre segon del Codi civil de Catalunya, relatiu a la persona i la família (DOGC núm. 5686, de 5 d'agost), l'equiparació entre convivents heterosexuales i homosexuals és total i ja no limitada a l'àmbit successori.²⁰

- El reforç de la posició del cònjuge o convivent quan concorre a la successió intestada amb descendents del causant:²¹ "la pràctica anterior a l'aprovació d'aquesta llei feia palès que la solució usufructuària, emmirallada en el model tradicional de l'usdefruit capitular de regència, tot i tenir l'avantatge d'atorgar una posició personal i econòmica sòlida al vidu, pot presentar disfuncions en la gestió de patrimonis de base urbana, financera o empresarial, cosa que fa aconsellable establir l'opció de commutar el dret d'usdefruit universal per l'usdefruit de l'habitatge familiar, si pertanyia al difunt, i una quarta part alíquota de l'herència, un cop descomptat el valor de l'usdefruit esmentat. Aquesta facultat de commutació (...) millora sensiblement la posició d'aquest en la successió intestada, com també la reforça el fet que aquests usdefruits, tant l'universal com el que recau sobre l'habitatge, tinguin caràcter vitalici i no es perdin pel fet de contreure un nou matrimoni o d'iniciar una nova convivència" (Preàmbul V, § 3, Llei 10/2008).
- L'equiparació a efectes successoris de la filiació per naturalesa i la filiació adoptiva: "El llibre quart introdueix modulacions de nota en el règim de successió intestada en el cas d'adopció. D'antuvi, disposa que

²⁰ Vid. el concepte de parella estable recollit a l'art. 234-1 CCCat, que no distingeix entre unió heterosexual i homosexual. LLEBARÍA SAMPER, S., "Artículo 234-1", a ROCA TRIAS, E., ORTUÑO MUÑOZ, P., *Persona y Familia. Libro Segundo del Código Civil de Cataluña*, Las Rozas, 2011, pp. 935-939.

²¹ Un reforç, però, que es realitza mitjançant mesures que no alteren l'ordre successori previgent incorporat per la LSI 1987. És per aquest motiu que alguns autors han considerat que el CCCat. no ha estat gaire innovador en aquesta matèria (VAQUER ALOY, A., "Comentari als arts. 442-3 a 442-7", a EGEA FERNÁNDEZ, J., FERRER RIBA, J. (dirs.), ALASCIO I CARRASCO, L. (coord.), *Comentarios al llibre quart del Codi civil de Catalunya. Vol. II*, Barcelona, 2009, pp. 1262-1282, p. 1263).

el parentiu per adopció produeix els mateixos efectes successoris que el parentiu per consanguinitat, i això (...) implica l'establiment de drets successoris abintestat entre l'adoptat i els seus descendents i l'adoptant i tota la seva família, inclosos els oncles, cosins, nebots i altres parents col·laterals. L'adopció crea lligams familiars indistingibles dels que genera la procreació natural, la qual cosa ha conduït progressivament a la convicció social que cal equiparar la filiació natural i l'adoptiva en tots els sentits" (Preàmbul V, § 4, Llei 10/2008).

2.2. Principals novetats en relació amb la ubicació i distribució dels preceptes

En relació amb la legislació anterior, també s'observen canvis en la ubicació i distribució dels preceptes:

- la successió intestada es regula al Títol IV, després de la successió contractual i les donacions per causa de mort. En el CS s'ubicava, en canvi, després de la successió testada. El canvi obeeix al desig de reflectir "la centralitat de la successió testamentària", la regulació de la qual s'avantposa a la de la successió contractual (Preàmbul I, § 4, Llei 10/2008).
- El Títol IV el componen vint-i-set articles, igual que al CS, però, a diferència d'aquest, conté quatre Capítols en lloc de tres. La raó és que el règim de la successió intestada en cas d'adopció s'independitza, en capítol propi, de la regulació dels ordres successoris on abans s'integrava. També s'ha reubicat l'usdefruit universal del cònjuge vidu, que s'ha traslladat de la secció relativa a la successió dels descendents a la secció que regeix la successió del cònjuge i convivent.

2.3. Principals novetats terminològiques

Finalment, convé destacar alguns aspectes terminològics:

- S'utilitza un concepte ampli o impropri de "progenitor", que inclou tant el vincle de sang (reproducció) com la relació de filiació entre adoptant i adoptat (v. gr. arts. 441-3.2, 441-4.2, 442-2.2, 442-8 i 444-1 CCCat.). La

Llei 10/2008, anticipà d'aquesta manera el concepte de progenitor que acabaria consagrant la Llei 25/2010, del 29 de juliol, del llibre segon del Codi civil de Catalunya, relatiu a la persona i la família. Segons el Preàmbul de la Llei 25/2010, les referències que el CF feia al “pare” i la “mare” se substitueixen per “els progenitors” amb el benentès que aquesta accepció inclou tant els pares i les mares per naturalesa com els adoptius (§ III.c Prèambul Llei 25/2010).²²

- L'equiparació abans referida entre cònjuges i convivents porta el legislador a emprar reiteradament la fórmula “cònjuge vidu o convivent en parella estable supervivent” en tots aquells preceptes en què vigent el CS apareixia només l'expressió “cònjuge vidu”. Això deriva en una redacció enrevessada d'algunes de les disposicions que en dificulta la comprensió. Atès que el règim successori d'ambdós subjectes és pràcticament idèntic, potser hauria aportat claredat la introducció d'una disposició general que imposés una interpretació àmplia de l'expressió “cònjuge vidu” que abastés també el convivent.²³ Les particularitats (v. gr. art. 442-6, que reconeix causes de privació del dret a succeir que varien en funció de si es tracta del cònjuge vidu o del convivent en parella estable supervivent), sempre es podrien especificar en el pròpia disposició que les preveïés. D'aquesta manera, a més, s'hauria aconseguit una assimilació completa a efectes successoris d'ambdues formes de convivència, resultat que la doctrina ha trobat a faltar en alguns preceptes.²⁴

²² Sobre l'abast del concepte de “progenitor” en el dret civil català abans de l'entrada en vigor de la Llei 25/2010, *vid.* COSIALLS UBACH, A. M., “Comentari als arts. 442-1 i 442-2”, a EGEA FERNÁNDEZ, J., FERRER RIBA, J. (dirs.), ALASCIO I CARRASCO, L. (coord.), *Comentaris al llibre quart del Codi civil de Catalunya. Vol. II*, Barcelona, 2009, p. 1261; NAVAS NAVARRO, “Comentari als arts. 442-8 a 442-13”, a EGEA FERNÁNDEZ, J., FERRER RIBA, J. (dirs.), ALASCIO I CARRASCO, L. (coord.), *Comentaris al llibre quart del Codi civil de Catalunya. Vol. II*, Barcelona, 2009, pp. 1282 i 1283.

²³ Així ho proposà ja DELGADO ECHEVERRÍA, J. en el seu “Informe sobre el Anteproyecto de ley por el cual se aprueba el libro IV del Código civil de Cataluña relativo a las sucesiones”, 21 de març de 2006. Per al text de l'avantprojecte *vid.* DOGC de 28 de febrer de 2006.

²⁴ En concret, en els arts. 412-5.1.d CCCat. (s'allibera de la inhabilitat el tutor que és cònjuge del causant, però no si és convivent) i 431-2.a i b CCCat. (hom pot atorgar pactes successoris amb el futur cònjuge, però no amb el futur convivent). Així, GINEBRA MOLINS, E., “Comentari als arts. 441-1 a 441-8”, a EGEA FERNÁNDEZ, J., FERRER RIBA, J. (dirs.), ALASCIO I CARRASCO, L. (coord.), *Comentaris al llibre quart del Codi civil de Catalunya. Vol. II*,

3. LA SUCCESSION INTESADA A LA LLUM DELS PRINCIPIS DEL DRET SUCCESSORI CATALÀ

Com és sabut, el sistema successori català està configurat sobre la base del respecte a determinats principis, originaris del dret romà i formulats per l'il·lustre jurista català Joan MARTÍ MIRALLES (1867-1949):²⁵ els principis de necessitat d'hereu, d'universalitat del títol d'hereu, d'incompatibilitat de títols successoris universals, de prevalença del títol voluntari i de perdurabilitat del títol successori.²⁶ Les característiques bàsiques del règim de la successió intestada a Catalunya són conseqüència directa de la vigència i plasmació dels dits principis.

3.1. El principi d'incompatibilitat de títols successoris universals

Per aplicació del principi d'incompatibilitat de títols successoris, "la successió intestada és incompatible amb l'heretament i amb la successió testada universal" (art. 411-3.2 CCCat.). El principi, procedent del dret romà (*nemo pro parte testatus pro parte intestatus decedere potest*),²⁷ ha estat sempre vigent a Catalunya –llevat dels anys 1936 a 1938, període de vigència de la LSI 1936, que optà per abolir-lo– i constitueix un dels principals trets distintius del dret

Barcelona, 2009, p. 1222; LLEBARÍA SAMPER, S., "La sucesión intestada del conviviente homosexual", *InDret*, 3-2009, p. 7.

²⁵ Vid. MARTÍ MIRALLES, J., *Principis del Dret successori aplicats a fórmules d'usdefruit vidual i d'herència vitalícia*, Barcelona, 1925 (obra reimpressa l'any 1985 a càrrec del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya).

²⁶ Com explica el propi Preàmbul de la Llei 10/2008, aquests principis, que distingeixen el dret català de successions de molts altres ordenaments, han funcionat raonablement bé en la praxi successòria i no s'ha considerat oportú alterar-los (Preàmbul I, § 5). Els principis gaudeixen, en definitiva, d'un alt valor simbòlic i d'identitat.

²⁷ Vid. BOSCH CAPDEVILA, E., "El principi *nemo pro parte* en el Codi de Successions: el seu significat i conseqüències", *Boletín Servicio de Estudios Registrales de Cataluña*, 92-2001, pp. 381-419; "La trajectòria històrica del principi *nemo pro parte* en el Dret civil català", *Revista de Dret Històric Català*, 2001-1, pp. 13-91; *El principio "nemo pro parte testatus pro parte intestatus decedere potest". Evolución y significado*, Madrid, 2006.

successori català (i balear [art. 7 Compilació del Dret Civil de les Illes Balears]). Com a conseqüència del principi d'incompatibilitat:

- Si el causant només disposa d'una quota d'herència i no es pronuncia sobre la resta –o si, havent-ne disposat, la crida esdevé ineficaç amb posterioritat–, el destí de la quota vacant no es regeix per la successió intestada, sinó que operarà el dret d'acréixer (manifestació de la universalitat i expansibilitat del títol d'hereu, que absorbeix les quotes vacants [art. 462-1 CCCat.]). En canvi, en l'àmbit del CCE, on no regeix el principi d'incompatibilitat, la voluntat del causant regirà la part de l'herència efectivament disposada i s'obrirà la intestada per a la resta (*vid. art. 912.2 CCE*).²⁸
- Es preveuen “normes interpretatives i integradores de la voluntat del testador en diversos supòsits d'institució d'hereu que ho requereixen per llur complexitat, incertesa o designació genèrica dels afavorits” (Preàmbul III.c.1 Llei 10/2008).²⁹ L'objectiu o resultat d'aquestes normes és evitar l'obertura de la successió intestada. L'exemple senyer ve donat per l'art. 423-5.3 CCCat., en virtut del qual, en cas d'hereu instituït en usdefruit, “si no hi ha instituït hereu posterior ni hereu universal, o si l'instituït no arriba a esser-ho, s'entén que s'ha ordenat una substitució fideïcomissària a favor dels qui serien els hereus intestats del testador en el moment d'extingir-se l'usdefruit”. També ho són els arts. 423-3 (institució d'hereu en cosa certa) i 423-4 (institució vitalícia) CCCat..³⁰

Ara bé, la situació d'incompatibilitat es dona exclusivament entre successió voluntària universal i successió intestada, de manera que aquesta pot coexistir amb disposicions o estipulacions voluntàries del causant que no afectin la institució d'hereu (p. ex. atribucions voluntàries a títol particular en codicil,

²⁸ Per a l'obertura de la successió intestada en cas de quota vacant en l'àmbit del CCE, *vid. per tots ROCA-SASTRE MUNCUNILL, L., Derecho de sucesiones. Tomo III, Barcelona, 1995, p. 169.*

²⁹ GINEBRA MOLINS, E., *ob. cit.*, p. 1214.

³⁰ *Vid. GRAMUNT FOMBUENA, “Comentari als arts. 423-1 a 423-6”, a EGEA FERNÁNDEZ, J., FERRER RIBA, J. (dirs.), ALASCIO I CARRASCO, L. (coord.), Comentarís al llibre quart del Codi civil de Catalunya. Vol. I, Barcelona, 2009, p. 317-334.*

memòria testamentària o pacte successori d'atribució particular) (*vid.*, a tall d'exemple, arts. 421-20.1 *in fine* i 461-11.1 CCCat.). En altres paraules, el pressupòsit de la incompatibilitat és el caràcter universal del títol voluntari, però els títols voluntaris particulars són plenament compatibles amb la successió intestada. Imaginem ara el següent supòsit: per aplicació d'un altre principi, el de necessitat d'institució d'hereu, són nuls els testaments que no contenen la dita institució (art. 422-1.3 CCCat.). Davant d'un testament sense institució d'hereu, el dret català respon respectant la voluntat del causant mitjançant la conversió del testament en codicil, sempre que aquell reuneixi els requisits d'aquest (art. 422-6 CCCat.). Es tracta de l'anomenada *clàusula codicil·lar implícita*, continguda en tot testament en què s'omet la preceptiva institució d'hereu.³¹ Doncs bé, el joc d'aquesta clàusula implícita pressuposa reconèixer la compatibilitat entre atribucions particulars d'origen voluntari i hereu universal intestat.

3.2. El principi de prevalença de la successió voluntària: els supòsits d'obertura de la successió intestada

En consonància amb la primacia de la llibertat individual en el dret privat català (art. 111-6 CCCat.),³² la incompatibilitat de títols successoris universals es resol atorgant prevalença a la successió voluntària.³³ Això és el que es vol significar quan es diu que la successió intestada és *defectiva o subsidiària*. Així doncs, el

³¹ Sobre els supòsits i l'abast de la conversió *vid.* ROCA TRIAS, E., a PUIG FERRIOL, L., ROCA TRIAS, E., *Institucions del Dret civil de Catalunya. Vol III. Dret de successions*, 2009, pp. 188-190; ANDERSON, M., "Comentari a l'art. 422-6", a EGEA FERNÁNDEZ, J., FERRER RIBA, J. (dirs.), ALASCIO I CARRASCO, L. (coord.), *Comentarios al llibre quart del Codi civil de Catalunya. Vol. I*, Barcelona, 2009, p. 286-289; MARSAL GUILLAMET, J., "L'evolució del testament: de la Compilació al Codi civil", *Revista Jurídica de Catalunya*, 2010, pp. 1099-1122, pp. 1103-1104.

³² Sobre l'esperit respectuós amb la llibertat individual que ha caracteritzat tradicionalment el dret civil català, *vid.* FAUS ESTEVE, R., "Sentido ético y progresivo de la Compilación", a Academia de Jurisprudencia y Legislación de Barcelona (ed.), *Comentarios a la Compilación del Derecho Civil Especial de Cataluña (Ley de 21 de julio de 1960)*, Barcelona, 1961 (edició facsímil 2010), pp. 33-57.

³³ La solució contrària –prevalença de la successió intestada– convertiria en ociosa tota disposició successòria d'origen voluntari (OTTE, G., "Vorbemerkungen zu §§ 1924–1936", a STAUDINGER, J., *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen, Buch 5, Erbrecht, Einleitung zum Erbrecht; §§ 1922-1966 (Erbfolge)*, Berlín, 2008, p. 269).

principi de prevalença de la successió voluntària sobre la intestada es tradueix en què aquesta darrera només s'obre *en defecte* d'hereu voluntari (testamentari o contractual). Ho proclama l'art. 441-1 CCCat., segons el qual "la successió intestada s'obre quan una persona mor sense deixar hereu testamentari o en heretament, o quan el nomenat o els nomenats no arriben a ésser-ho". El precepte descriu amb una única fórmula genèrica tots els casos d'obertura de la successió intestada, estalviant-se el risc de presentar una llista no exhaustiva de supòsits, error que sí comet, en canvi, el CCE (*vid.* l'incomplet art. 912 CCE).³⁴ En qualsevol cas, que el causant mori, com resa l'art. 441-1 CCCat., sense deixar hereu testamentari o contractual, o sense que els nomenats arribin a ser-ho, pot obeir a multitud de causes o supòsits concrets d'obertura de la successió intestada, que passem a sistematitzar:

- Que el causant no hagi instituït hereu en negoci jurídic (heretament o testament). En aquest cas, atesa la necessitat d'hereu en la successió (arts. 423-1.1 i 422-1.3 CCCat. [testament], 431-18.1 CCCat. [heretament] i 441-2.1 CCCat. [successió intestada]), la successió intestada s'obre, i és la llei la que institueix hereu, quan no ho ha fet el propi causant. Amb dues excepcions: que el testador hagi nomenat marmessor universal (arts. 423-1.3 i 429-7.2 CCCat.) o, en el testament atorgat per persona subjecta al dret civil de Tortosa, distribuït tota l'herència en llegats (art. 423-1.2 CCCat.).
- Que la institució voluntària d'hereu sigui declarada nul·la (arts. 422-1 i ss. CCCat. [testament] i arts. 431-9 i ss. CCCat. [heretament]), hagi caducat (art. 421-19 CCCat.) o hagi estat revocada (arts. 422-8 i ss. CCCat. [testament] i 431-13 i ss. CCCat. [heretament]) sense reviviscència d'una institució voluntària anterior.
- Que la institució voluntària vàlida i vigent sigui ineficaç per qualsevol altra causa, ja sigui aquesta atribuïble a la voluntat de l'instituït (repudiació [arts. 461-1, 461-2 i 461-6 CCCat.]) o aliena a la mateixa (p. ex. arts. 412-1 a 412-8, 422-7, 422-13, 431-12, 431-24.1, 451-16.2

³⁴ El precepte no recull, per exemple, els supòsits de destrucció del testament, de nul·litat de la institució d'hereu o de compliment de la condició resolutòria, motiu pel qual ha estat qualificat d'inútil per la doctrina espanyola, entenent que n'hi hauria hagut prou amb la fórmula genèrica de l'art. 913 (LACRUZ BÉRDEJO, L., anotacions a BINDER, J., ob. cit. p. 157).

CCCat.), és a dir, tant si l'instituït no vol heretar com si no pot (art. 425-1.1 CCCat.).

La *subsidiarietat* de la successió intestada i la correlativa *prevalença* de la voluntària es palesen també en el fet que l'ordenament jurídic posa a l'abast del causant diversos mecanismes per a excloure-la (les substitucions vulgar [arts. 425-1 i ss. CCCat.], pupillar [arts. 425-5 i ss. CCCat.] i exemplar [425-10 i ss. CCCat.] en la successió testada o l'heretament preventiu [art. 431-21 CCCat.] en la contractual). Per a determinar l'obertura de la intestada, la successió voluntària s'ha d'haver esgotat, de manera que si existeix una crida voluntària a la totalitat de l'herència que arriba a ser efectiva, ja sigui directa o subsidiària, no es cridarà els hereus intestats.³⁵ La regulació de la intestada es configura, en definitiva, com l'últim recurs de què disposa el sistema successori català per a ordenar la successió de les persones. L'efecte –o potser la causa– de tot plegat és que a Catalunya la successió voluntària, sobretot testada, és la majoritària.³⁶

La relació entre successió voluntària i intestada, amb preeminència de la primera, s'evidencia també en el pla normatiu. En efecte, el CCCat. ubica la regulació de la successió intestada en una seu posterior als testaments i els pactes successoris. Altres codis civils europeus, com ara l'alemany, adopten la tècnica inversa i col·loquen la intestada al capdavant de la regulació successòria (*vid.* §§ 1924 a 1936 BGB).³⁷

³⁵ BOSCH CAPDEVILA, E., *El principio "nemo pro parte..."*, cit., p. 107; GINEBRA MOLINS, E., ob. cit., p. 1216.

³⁶ Aquest és un tret característic tradicional del dret successori català. Així ho assenyalava Ramon Maria ROCA SASTRE en el cicle de conferències organitzat l'any 1961 per l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Barcelona al voltant de la CDCEC de 1960: "...Cataluña sigue siendo la región de España donde, a proporción, se otorgan más testamentos y más capitulaciones matrimoniales. Y es que aún perdura aquel principio general de que, en lo posible, hay que confiar más en la previsión humana que en la providencia del legislador" (ROCA SASTRE, R. M., "Los elementos componentes de la Compilación", Academia de Jurisprudencia y Legislación de Barcelona (ed.), *Comentarios a la Compilación del Derecho Civil Especial de Cataluña (Ley de 21 de julio de 1960)*, Barcelona, 1961 (edició facsímil 2010), pp. 10-32, p.). Aquesta tendència es manté encara a dia d'avui (LAMARCA MARQUÈS, A., ob. cit., p. 223).

³⁷ En l'àmbit del BGB, la successió voluntària (*gewillkürte Erbfolge*) és preferent a la intestada (*gesetzliche Erbfolge*), però es regula a continuació d'aquesta. El codificador alemany reflectia així en el pla sistemàtic l'escàs atorgament d'actes de darrera voluntat en aquell país (només el

4. LA SUCCESSIÓ INTESTADA CATALANA ÉS UNA “SUCCESSIÓ FAMILIAR *ORDINUM ET GRADUUM*”

4.1. Les crides es realitzen a classes d'hereus sobre la base de relacions rellevants amb el causant

En dret català, la vocació legal es realitza a favor de (1) determinats parents per consanguinitat i per adopció,³⁸ (2) del cònjuge o convivent en parella estable i (3) de la Generalitat de Catalunya (art. 441-2 CCCat.). Això significa que l'ordenament jurídic atorga rellevància a tres tipus de relacions amb el causant, que fonamenten la successió intestada: (1) la relació de parentiu, (2) la relació conjugal o de convivència i (3) la relació de pertinença a una comunitat. Les relacions rellevants donen lloc, per tant, a sengles *classes* de vocats.³⁹

Si prescindim de la *criada de tancament* del sistema a la Generalitat de Catalunya (art. 442-12 CCCat.), la successió intestada és una successió de caràcter *familiar*. El vincle familiar que fonamenta la crida pot ser de parentiu o afectiu (matrimoni o parella estable).

4.2. El parentiu rellevant. Fixació i còmput

Les regles sobre fixació i còmput del parentiu es troben als arts. 441-3 i 441-4 CCCat.. El parentiu produeix efectes jurídics més enllà de la successió intestada (*vid. v. gr.* 237-1 i ss CCCat. [aliments d'origen familiar]), però les regles de fixació i còmput, malgrat ser d'aplicabilitat en altres àmbits (*vid. v. gr.* art. 235-31.2.c i 235-32.1.b CCCat.), s'han ubicat tradicionalment en aquesta

30% de les successions alemanyes es regeixen per la voluntat de llur causant [FRANK, R., *Erbrecht*, Munich, 2005, p. 11]).

³⁸ No per afinitat, com resolgué, vigent el CS, la SAPB de 25 de febrer de 2001 (AC 2001\2195).

³⁹ Les classes són les persones o grups de persones cridades a la successió intestada del causant per raó d'un fonament específic (ROCA-SASTRE MUNCUNILL, L., *ob. cit.*, p. 174).

seu (*vid.* arts. 7 LSI 1936, 4 LSI 1987, art. 324 CS);⁴⁰ i constitueixen, en definitiva, el dret comú en la matèria a Catalunya (art. 111-4 CCCat.).⁴¹

Els únics tipus de parentiu rellevants a efectes de la successió intestada són el consanguini (de fonament biològic), amb independència del caràcter matrimonial o no matrimonial de la filiació que l'origina, i l'adoptiu (de base jurídica i constitució judicial [*vid.* art. 235-39 CCCat.]), que s'hi equipara (Preàmbul V, § 4, Llei 10/2008 i art. 443-1 CCCat.). La proximitat del parentiu es determina pel nombre de generacions. Cada generació forma un grau, i cada sèrie de graus, una línia, que pot ser directa, quan les persones descendeixen l'una de l'altra (i que, al seu torn, pot ser descendent o ascendent), o col·lateral, quan sense descendir els uns dels altres, descendeixen d'un tronc comú (art. 441-3 CCCat.). Així, la línia que uneix el pare amb el fill i el nét amb l'avi és directa, descendent i ascendent respectivament. En canvi, és col·lateral la línia que uneix els germans, els cosins o un oncle amb el seu nebot.

En la línia col·lateral, el parentiu per consanguinitat pot ser de doble vincle o de vincle senzill, en funció de si els parents descendeixen de dos ascendents comuns o només d'un. Són parents de doble vincle els germans que tenen ambdós progenitors comuns, i de vincle senzill els que només en tenen un. El dret anterior tenia en compte aquesta diferència i en cas de concurrència de germans de doble vincle amb germans de vincle senzill, aquests succeïen en la meitat que aquells (art. 339.1 CS). Amb bon criteri i en sintonia amb les corrents actualment imperants en el dret comparat,⁴² el Llibre quart considera irrellevant el caràcter doble o senzill del vincle fraternal (art. 442-10.1 CCCat.). Entenem que aquesta és la solució més adequada al caràcter residual de la

⁴⁰ El llibre quart s'alinea en aquest sentit amb el CCE (arts. 915 a 920), amb la diferència que en aquest l'aplicabilitat general de les normes de còmput no s'ha de deduir, sinó que es disposa expressament (*vid.* art. 919 CCE). *Vid.* GINEBRA, E., *ob. cit.*, pp. 1231 a 1239.

⁴¹ LAMARCA MARQUÈS, A., *ob. cit.*, p. 239. Per al concepte de dret comú *vid.* BADOSA COLL, F., "El caràcter de dret comú del Codi civil de Catalunya", *Revista Catalana de Dret Privat*, 2007-8, p. 19 i ss.

⁴² SHERRIN, C. H., BONEHILL, R. C., *The Law and Practice of Intestate Succession*, Londres, 2004, § 1-029.

successió intestada, car si el causant desitja un tracte diferenciat sobre aquesta base, sempre és lliure d'atorgar un testament en tal sentit.⁴³ A més, el tractament igualitari contribueix a simplificar el règim successori intestat.

Pel que fa al càlcul del parentiu, l'art. 441-4 CCCat. distingeix en funció de si es realitza en la línia directa o col·lateral. En la línia directa es computen els graus pel nombre de generacions, descomptant la del progenitor. Així, la relació de parentiu entre pare i fill és de primer grau i de segon l'existent entre avi i nét. En la col·lateral es computen els graus sumant les generacions de cada branca que surt del tronc comú, de manera que la relació de parentiu entre germans és de segon grau, de tercer l'existent entre oncle i nebot i de quart la que vincula els cosins.

4.3. La successió per graus i ordres

4.3.1. L'ordre de succeir i els ordres successoris

La delació a favor dels cridats es realitza seguint un *ordre de succeir* (vid. rúbrica Capítol II Llibre quart) determinat per la llei sobre la base de consideracions de política legislativa, és a dir, en funció de la intensitat o el valor social que el legislador atribueix a les relacions o vincles que fonamenten les crides. Dins del vincle de parentiu, l'ordre de les delacions s'estableix en atenció a la proximitat de parentiu entre cridats i causant (art. 441-6.1 CCCat.). La conseqüència de tot plegat és que no totes les persones vocades reben simultàniament la delació. La llei estableix unes preferències entre elles, donant lloc a distints *ordres successoris* (en el sentit dels arts. 423-9 i 441-6.1 CCCat.).

Així doncs, l'*ordre* (en singular) fa referència a la prelación legalment establerta de les delacions en la successió intestada, i els *ordres* (en plural) són els grups

⁴³ Entenent que la solució històrica de tractar favorablement els germans de doble vincle és discriminatòria i que, per tant, vulnera el principi d'igualtat ex arts. 14 CE i 4 i 15 EA, GETE-ALONSO CALERA, M.C., "La sucesión intestada incorporada al Código civil de Catalunya (principios-innovaciones)", a Área de Dret Civil UdG (coord.), *El nou Dret successori del Codi Civil de Catalunya. Materials de les Quinzenes Jornades de Dret Català a Tossa*, Girona, 2009, pp. 209-261, pp. 222-223.

de persones delades en aplicació d'aquell ordre o prelación legal. Aquest és l'ordre dels ordres que regeix actualment a Catalunya segons el Llibre quart: (1r) fills (art. 442-1 CCCat.), (2n) descendents de grau ulterior (art. 442-2 CCCat.), (3r) cònjuge vidu i convivent en parella estable supervivent (arts. 442-3 a 442-7 CCCat.), (4t) ascendents (art. 442-8 CCCat.), (5è) col·laterals (arts. 442-9 a 442-11 CCCat.) i (6è) Generalitat de Catalunya (art. 442-12 i 442-13 CCCat.).

Pel que fa als ordres fonamentats en la relació de parentiu amb el causant (fills, descendents de grau ulterior, ascendents i col·laterals), la regulació vigent és el fruit de l'evolució a Catalunya del sistema justinianenc de les tres línees (Novel·les 118 i 127). La legislació de Justinià establí la prelación entre quatre ordres successoris sobre la base de la consanguinitat: el primer ordre l'integraven els descendents; el segon estava format pels ascendents i germans de doble vincle (els germans heretaven juntament amb els pares, però exclouïen els ascendents ulteriors); a continuació es cridava els germans de vincle senzill i llurs fills; i, finalment, la resta de col·laterals.⁴⁴

4.3.2. El principi de proximitat de grau

El Llibre quart manté, en definitiva, el sistema romà, tradicional a Catalunya, de la successió *ordinum et graduum* en què la crida a un ordre n'exclou els altres, i, dins de cada ordre de parents, el de grau més proper n'exclou el més llunyà (art. 441-5 CCCat.).⁴⁵ En sentit invers, si cap dels parents més pròxims cridats per la llei no arriba a ésser hereu per qualsevol causa o és apartat de l'herència per indignitat successòria, l'herència es defereix al grau següent, i així successivament, de grau en grau i d'ordre en ordre fins a arribar a la Generalitat de Catalunya (art. 441-6.1 CCCat.). Aquesta manera de determinar

⁴⁴ Per a una descripció del sistema romà de les tres línees es reenvia a D'ORS, A., *Derecho privado romano*, Barrañáin (Navarra), 2006, § 267. Per a la seva evolució a Catalunya vid. SALVADOR CODERCH, P., "Comentari al Títol IV...", cit. pp. 1-43.

⁴⁵ Hi ha *successio ordinum* quan es passa d'un ordre a un altre, i hi ha *successio graduum* quan dins d'un mateix ordre és passa d'un grau a un altre.

la preferència de les crides en la successió *ab intestato* es coneix com a “principi de proximitat de grau” (*vid.* rúbrica art. 441-5 CCCat.).

El principi de proximitat de grau opera entre cridats d'un mateix ordre, no entre cridats d'ordres diferents. Altrament, ens trobaríem davant d'un *sistema gradual pur*, en el sentit que la proximitat de grau seria l'única dada decisiva.⁴⁶ D'altra banda, el dit principi implica que dins de cada ordre els concrets cridats són tractats individualment *quot generationes tot gradus* i no en atenció a la seva pertinença a una determinada estirp. Altrament, es tractaria d'un *sistema de parenteles o lineal-gradual*, on la proximitat de grau no és la dada determinant, sinó que decideix la proximitat de l'estirp, establint la preferència a favor d'aquells que tenen amb el causant l'ascendent comú més proper.⁴⁷

4.3.2.1. L'acreixement com a mecanisme de reforçament del principi de proximitat de grau

Segons l'art. 441-6.2 CCCat., si solament un o alguns dels cridats no arriben a ésser hereus, la quota hereditària que els hauria correspost *acreix* la dels altres parents del mateix grau, llevat del dret de representació, si és aplicable (*vid.* també art. 462-1 CCCat.). L'art. 441-6.2 preveu el supòsit de frustració d'alguna de les crides a subjectes del mateix grau (p. ex. el causant té tres fills, un dels quals ha repudiat). En aquest cas, l'acreixement impedeix que l'herència es defereixi al grau *següent*, car la presència d'un únic subjecte integrant del grau més proper exclou la delació a subjectes de grau ulterior. L'acreixement és conseqüència del caràcter conjunt o solidari de la crida plural inherent a la successió intestada i de la universalitat del títol d'hereu. La concurrència de crides universals sobre la mateixa herència provoca, quan se'n frustra una, l'expansió o “descompressió” de les efectives. L'acreixement és, doncs, un

⁴⁶ En un sistema gradual pur, el germà del causant (col·lateral de segon grau) passaria per davant dels besnéts (tercer grau) o descendents de grau més remot. BOEHMER, G., *Vorschläge zur Neuordnung der gesetzlichen Erbfolge (BGB §§ 1924-1936)*, Berlín, 1938, p. 25.

⁴⁷ *Vid.* BOEHMER, G., ob. últ. cit., pp. 21 a 25. Entre nosaltres, també, SALVADOR CODERCH, P., “La sucesión legítima y el sistema de las parentelas desde la perspectiva de la reforma del derecho sucesorio”, a *Estudios jurídicos en honor del profesor Octavio Pérez-Vitoria, Tomo I*, Barcelona, 1983, pp. 147-173.

mecanisme que reforça el principi de proximitat de grau.⁴⁸ Nogensmenys, si és procedent el dret de representació, que, com de seguida veurem, exceptua precisament l'aplicació del principi de proximitat de grau, l'acreixement no operarà (p. ex. el causant té tres fills, un dels quals ha premort però ha deixat descendents, néts del causant).

4.3.2.2. Les excepcions al principi de proximitat de grau

La regla general de successió “de grau en grau i d'ordre en ordre” pateix diverses excepcions, en virtut de les quals el CCCat. permet passar a l'ordre següent sense haver esgotat l'anterior, o bé reconeix drets en l'herència del causant a subjectes d'un ordre posterior malgrat concórrer amb subjectes d'un ordre preferent. Les enunciem a continuació, sens perjudici del seu ulterior desenvolupament:

- Els supòsits en què és procedent el dret de representació (arts. 441-5 *in fine*, 441-7, 441-8.2 i .3, 442-1.1, 442-10.1 i .2 CCCat.).
- El reconeixement de drets al cònjuge o convivent quan concorre amb els descendents del causant (arts. 442-3.1, 442-4, 442-5 CCCat.)
- Si tots els descendents de primer grau repudien l'herència, aquesta no es defereix als descendents de grau ulterior, sinó al cònjuge o convivent que n'és progenitor comú (art. 442-2.2 CCCat.)
- Certes particularitats de la successió en cas d'adopció (arts. 443-1.2, 443-2 a 443-5 CCCat.)
- L'operativitat de la llegítima en la successió intestada, significativament quan l'hereu sigui el cònjuge o convivent i els pares del causant els legitimaris (arts. 441-2.1, 442-3.2 i 451-4 CCCat.)

D'altra banda, l'art. 441-6.3 CCCat. estableix que les regles pròpies de la successió per graus i ordres s'han d'entendre sens perjudici del dret de transmissió (*ius transmissionis*) de l'herència deferida i no acceptada. En virtut del dret de transmissió, si una persona cridada a l'herència mor sense haver-la

⁴⁸ CASANOVAS I MUSSONS, A., “La successió intestada”, a BADOSA COLL, F. (dir.), MARSAL GUILLAMET, J. (coord.), *Manual de Dret Civil Català*, Madrid-Barcelona, 2003, p. 743.

acceptada ni repudiada (transmitent), el *ius delationis* (possibilitat d'acceptar o repudiar l'herència deferida) es transmet *ex lege* als seus hereus (transmissaris) (art. 461-13 CCCat.).⁴⁹ Segons això, el dret de transmissió és preferent tant a l'acreixement com al dret de representació. Per tant, si els hereus (testamentaris, contractuals o intestats) de qui ha mort sense haver acceptat ni repudiat una herència intestada (transmitent) accepten l'herència d'aquest, adquiriran com a transmissaris el dret a acceptar o repudiar l'herència intestada deferida al seu causant.⁵⁰ Convé advertir que el joc del *ius transmissionis* pot comportar que acabi adquirint l'herència del causant intestat un subjecte aliè als ordres legals propis de la successió *ab intestato*.⁵¹

Finalment, s'han de tenir en compte també, en virtut del mateix art. 441-6.3 CCCat., els casos en què el CCCat. estableix un ordre de successió especial. Es tracta, en concret, dels arts. 443-2 a 443-5 CCCat., referents a la successió en cas d'adopció (*vid. infra* punt VI), l'art. 444-1 CCCat., relatiu a la successió de l'impúber (*vid. infra* VII), i, tot i que fora de l'articulat del CCCat., l'art. 8 de la Llei 22/2000, de 29 de desembre, d'acolliment de persones grans (DOGC núm. 3304, de 12 de gener de 2001), en què es reconeixen drets successoris als acollidors en la successió intestada de les persones acollides (*vid. infra* punt VIII).

⁴⁹ GINEBRA MOLINS, E., MATEO BORGE, I., "Sobre la computación del *ius delationis* en los supuestos de transmisión de la delación", *Boletín Centro de Estudios Registrales de Cataluña*, 2002, pp. 334-370, pp. 337 i 338.

⁵⁰ La DGDEJ de la Generalitat de Catalunya ha hagut de confirmar en diverses ocasions l'efectivitat del *ius transmissionis* en la successió *ab intestato*. *Vid.* Fonament de dret segon RDGDEJ d'11 de juliol de 2007 (DOGC núm. 4952, de 22 d'agost de 2007) (MARSAL GUILLAMET, J., "Recursos governatius. Doctrina de la Direcció General de Dret i Entitats Jurídiques", *InDret*, 3-2008, p. 9) i, més recentment, Fonament de dret quart RDGDEJ de 4 de juliol de 2011 (DOGC núm. 5930, de 28 de juliol de 2011).

⁵¹ Un exemple ajudarà a il·lustrar-ne el supòsit: en Joan mor sense haver instituit hereu voluntari. La seva herència es defereix als seus fills Josep i Martí en parts iguals (art. 442-1). En Martí mor uns dies després sense haver acceptat ni repudiat l'herència del seu pare. En Martí havia fet testament on instituí hereva la seva dona Maria. La Maria accepta l'herència d'en Martí, de manera que se li transmet el dret a acceptar o repudiar l'herència d'en Joan. En aquest supòsit, la mort d'en Martí sense haver acceptat ni repudiat l'herència d'en Joan no provoca l'acreixement de la quota d'en Josep, sinó la transmissió del *ius delationis* a la Maria, hereva d'en Martí. Observi's que si la Maria accepta l'herència d'en Joan adquirirà una herència a la qual no estava cridada, ja que els hereus del delat adquireixen com a hereus d'aquest (que sí que estava cridat a l'herència del causant intestat). *Vid.* CASANOVAS I MUSSONS, A., "La successió...", cit. p. 618).

4.4. El dret de representació en la successió intestada

En alguns ordres de parents, el reconeixement del dret de representació⁵² fa que, quan una persona no arriba a ser hereu intestat per les causes que estableix l'art. 441-7 CCCat., la seva quota vacant no acreixi les de la resta de successors del mateix grau, sinó que es defereixi als seus propis descendents. Dit d'una altra manera, la llei col·loca els descendents del titular de la crida frustrada en el lloc que hauria correspost a aquest en cas de no haver-se frustrat la crida.

Literalment, “per dret de representació els descendents d'una persona premorta, declarada absent o indigna són cridats a ocupar el seu lloc en la successió intestada” (art. 441-7.1 CCCat.). Es tracta, en definitiva, d'un supòsit de quota vacant –per premoriència, absència o indignitat del cridat–, que la llei resol per la via de donar entrada, com a estirp, als descendents (representants) del seu titular (representat). La crida per representació és, doncs, una crida que es realitza *per relationem*, car el representant és designat indirectament per referència a l'estirp del representat.

El dret de representació és preferent a l'acreixement (art. 441-6.2 CCCat. [“llevat del dret de representació si és aplicable”]), no s'aplica si opera el dret de transmissió (arts. 441-6.3 i 461-13 CCCat.) i implica una excepció al principi de proximitat de grau (art. 441-5 CCCat.), ja que comporta la crida en la mateixa successió de subjectes pertanyents a graus diferents.⁵³ Se'n dedueix que la llei prefereix afavorir l'estirp del premort, absent o indigne (integrada per subjectes de grau més llunyà) abans que decretar l'acreixement de les quotes dels germans d'aquest, els quals heretarien si el principi de proximitat de grau

⁵² Lògicament, es parla de “representació” en sentit metafòric, car no constitueix un supòsit de representació en el sentit d'actuació en nom i esfera aliens (*vid.* ROCA-SASTRE MUNCUNILL, L., “Título IV. La sucesión intestada”, a JOU MIRABENT, L., *Comentarios al Código de Sucesiones de Cataluña. Ley 40/1991, de 30 de diciembre*, Barcelona, 1994, pp. 1102-1186, pp. 1132-1133. En qualsevol cas es tracta d'una nomenclatura fortament arrelada i que, per tant, no faria cap bé abandonar.

⁵³ Per exemple: en Joan mor sense haver instituït hereu voluntari. La seva herència es defereix als seus fills Josep i Martí per dret propi i, atesa la premoriència d'en Pere, tercer fill d'en Joan, a les seves netes Carme i Mercè, filles d'en Pere, per dret de representació.

s'apliqués sense excepcions. Es diu que, des d'un punt de vista ètic, seria injust que els fills del cridat premort haguessin d'acumular a la desgràcia d'haver perdut el seu pare el perjudici de veure's exclosos de la successió de l'avi.⁵⁴

4.4.1. Les causes

Segons l'art. 441-7 CCCat., les causes que originen el dret de representació són la premoriència (art. 412-1 CCCat.) –o commoriència (art. 211-2 CCCat.)–,⁵⁵ l'absència (arts. 181 i ss. CCE) i la indignitat del cridat (art. 412-3 i ss. CCCat.); no es dóna, en canvi, quan aquest repudia l'herència (art. 442-1.2 CCCat.). S'observa, doncs, que la frustració de la crida ha de respondre a causes alienes a la voluntat del representat.⁵⁶ En aquest sentit, pot afirmar-se que el que repudia una herència ho fa per ell i per la seva estirp.⁵⁷ Ara bé, el representant que, per repudiació o per una altra causa, no arriba a ser hereu del representat no perd per aquest motiu el dret de representació d'aquest (art. 441-7.3 CCCat.).⁵⁸ Això últim constitueix la regla contrària a la que regeix el dret de transmissió (art. 461-13 CCCat.), dada que demostra que la representació és inherent al parentiu entre representat i representant i no a la qualitat d'hereu d'aquest respecte d'aquell.⁵⁹

⁵⁴ Vid. BURGOS BOSCH, J. J., "El derecho de representación en la herencia testada", a *Temas varios de Derecho Público y Privado. Conferencias del Cursillo del año 1942*, a la reedició de les *Conferències de Dret civil, mercantil i fiscal*, a càrrec del Col·legi de Notaris de Catalunya, Madrid, Barcelona, Buenos Aires, 2011, pp. 265 a 288.

⁵⁵ També la declaració de mort anterior a la mort del causant, malgrat que, si després de la declaració es presentés l'absent o se'n provés l'existència, recobriria els seus béns en l'estat en què es trobessin i tindria dret al preu dels que s'haguessin venut, o als béns que amb aquest preu s'haguessin adquirit, però no podria reclamar rendes, fruits ni productes obtinguts amb els béns de la seva successió, sinó des del dia de la seva presència o de la declaració de no haver mort (art. 197 CCE).

⁵⁶ CASANOVAS I MUSSONS, A., "La successió...", cit., p. 743; GINEBRA MOLINS, E., "Comentari...", cit., p. 1247.

⁵⁷ DEL POZO CARRASCOSA, P., VAQUER ALOY, A., BOSCH CAPDEVILA, E., op. cit. p. 490.

⁵⁸ Per exemple: en Joan mor sense haver instituït hereu voluntari. La seva herència es defereix als seus fills Josep i Martí per dret propi i, atesa la premoriència d'en Pere, tercer fill d'en Joan, a les seves nêtes Carme i Mercè, filles d'en Pere, per dret de representació. Tot i que, en el seu moment, la Carme havia repudiat l'herència del seu pare (en Pere), és cridada per dret de representació (d'en Pere) a l'herència del seu avi Joan.

⁵⁹ GINEBRA MOLINS, E., "Comentari...", cit., p. 1249.

Tanmateix, el joc del dret de representació en els supòsits d'absència declarada i indignitat del representat indica que és possible representar persones vives (o almenys no mortes amb certesa, en el cas de l'absència declarada) al moment d'obrir-se l'herència, tot desmentint la regla romana “*viventis non datur rapraesentatio*”, en virtut de la qual només les persones mortes podien ser representades.⁶⁰

El supòsit de l'absència declarada com a causa del dret de representació es recollí per primera vegada a l'art. 10.1 LSI 1936, precepte recuperat per l'art. 8 LSI 1987 i mantingut al derogat art. 328 CS fins arribar a l'actual 441-7.1 CCCat.⁶¹ En cas de declaració d'absència, l'art. 191 CCE –d'aplicació al supòsit per manca de regulació catalana– imposa als representants el deure de fer inventari dels béns, que hauran de “reservar” fins a la declaració de mort de l'absent (arts. 193 a 197 CCE), per si aquest apareix o se'n prova l'existència (art. 197 CCE). La “reserva” dels béns a favor del declarat absent comporta que l'adquisició definitiva del representant estigui condicionada resolutoriament al retorn d'aquell,⁶² circumstància que s'ha d'expressar al Registre de la Propietat si s'hi inscriu la titularitat de béns immobles reservats (arts. 192 CCE i 89.2 RH).

Pel que fa a la declaració d'indignitat, la seva consideració com a supòsit de fet del dret de representació prové de l'art. 8 LSI 1987 i la fa possible el caràcter *personalíssim* de la sanció⁶³. Segons l'art. 412-8.3 CCCat., la declaració

⁶⁰ Vid. ROCA SASTRE, R.M., *Estudios de Derecho Privado. Tomo II. Sucesiones*, Cizur Menor, 2009, pp. 309 i ss., p. 332.

⁶¹ Val a dir que l'art. 441-7 dels Projectes del Llibre quart (2006 i 2007) no incloïen l'absència com a causa que origina el dret de representació, canvi que es destacava expressament a l'Exposició de Motius (vid. EM V, § 2; consultable a http://www20.gencat.cat/docs/Justicia/Documents/ARXIUS/doc_94343374_1.pdf) i que la doctrina va criticar (vid. DELGADO ECHEVERRÍA, J., ob. cit., p. 19).

⁶² CASANOVAS I MUSSONS, A., “Entorn de la Llei 9/1987...”, cit. p. 315.

⁶³ La doctrina i jurisprudència majoritàries entenen que en dret català la declaració d'indignitat successòria constitueix una *sanció civil* –exclusió de la successió– que s'imposa a l'autor de determinades conductes amb relació al causant (CASANOVAS I MUSSONS, A., “El procés d'adquisició de l'herència: les fases”, a BADOSA COLL, F. [dir.], MARSAL GUILLAMET, J. [coord.], *Manual de Dret Civil Català*, Madrid-Barcelona, 2003, pp. 607-621, p. 614; DEL POZO

d'indignitat no afecta els fills o descendents (representants) de l'indigne (representat) que siguin cridats a la successió. Ara bé, que el caràcter personalíssim de la indignitat possibiliti el funcionament del dret de representació no vol dir que aquest en sigui conseqüència necessària. El legislador català hauria pogut optar, obtenint el mateix resultat (que la quota vacant anés a parar als descendents de l'indigne com a estirp), per oferir una nova delació –per dret propi– a aquells que haurien pogut representar-lo si en lloc de ser declarat indigne hagués premort al causant (així ho preveien, mostrant-se més respectuosos amb la regla *viventis non datur rapraesentatio*, els arts. 6.2 LSI 1936 i 480.1 Projecte de Compilació de 1955).⁶⁴ Observi's que el reconeixement de la indignitat com a causa del dret de representació pressuposa que l'acció per a declarar-la hagi de ser exercida pels propis representants (*rectius*: representants en potència, car depenen del fet que la indignitat sigui efectivament declarada) contra llur ascendent representat (*vid.* art. 412-6.2 CCCat.). En canvi, si la indignitat no fos personalíssima de l'indigne, les “persones que en resultarien immediatament afavorides” en cas que es declarés –únics subjectes legitimats per a l'exercici de l'acció– serien els germans de l'indigne, que acreixerien la seva quota. En qualsevol cas, mentre no s'exerceixi l'acció d'indignitat, l'indigne (potencial representat) és un hereu aparent que consolidarà la seva posició si aquella caduca.⁶⁵ En sentit

CARRASCOSA, P., VAQUER ALOY, A., BOSCH CAPDEVILA, E., op. cit. p. 448; pel que fa a la jurisprudència, *vid. v. gr.* SAPB de 4 d'octubre de 2007 [AC 2008\65]). Per altres, en canvi, les normes d'indignitat estableixen un règim presumpte d'aproximació a la voluntat hipotètica d'un causant típic (GÓMEZ POMAR, F., “Comentari als arts. 412-3 a 412-8”, a EGEA FERNÁNDEZ, J., FERRER RIBA, J. [dirs.], ALASCIO I CARRASCO, L. [coord.], *Comentaris al llibre quart del Codi civil de Catalunya. Vol. I*, Barcelona, 2009, pp. 103-106).

⁶⁴ Segons l'art. 480.1 Projecte de Compilació de 1955, “*Si ninguno de los parientes llamados en la primera delación intestada llegan a ser herederos, aunque sea por causa de indignidad sucesoria declarada, la herencia se deferirá nuevamente a los del grado u orden siguiente de llamamientos y así sucesivamente de grado en grado y de orden en orden, hasta llegar al Estado. De resultar llamados los descendientes de los hijos del causante o los hijos de los hermanos de éste, la herencia se dividirá por estirpes, como si por analogía a lo que el párrafo siguiente dispone, se les defiriese la misma según criterio de derecho de representación sucesoria*”.

⁶⁵ L'acció declarativa de la indignitat caduca una vegada transcorreguts quatre anys des que la persona legitimada per a exercir-la coneix o pot conèixer raonablement la causa d'ineficàcia i, en tot cas, una vegada transcorreguts quatre anys des que la persona indigna pren possessió dels béns en qualitat d'hereva (art. 412-7.1 CCCat.). Si la causa d'indignitat exigeix una condemna en sentència, el còmput del termini de caducitat no s'inicia fins que la sentència és ferma (art. 412-7.2 CCCat.).

invers, l'adquisició de l'indigne és claudicant, car decau si la indignitat és declarada. Els efectes de la declaració d'indignitat es retrotrauen al moment de la delació (art. 412-8.2 CCCat.), com si el declarat indigne –representat– no hagués estat mai hereu i l'herència intestada s'hagués deferit directament als seus representants.

4.4.2. Els límits

El dret de representació no troba límits en la línia directa descendent (arts. 441-7.2 i 441-8.2 CCCat.), en la qual s'aplica de manera indefinida,⁶⁶ però no es reconeix en la línia directa ascendent, on admetre'l –s'ha dit– implicaria una desnaturalització del sistema *ordinum et graduum*.⁶⁷ Segons això, en cas de concurrència d'un avi amb fills d'un altre avi premort, absent o indigne, tant sols succeeix el primer, amb acreixement de la seva quota. Pel que fa a la línia col·lateral, el dret de representació només s'aplica als nebots del causant, i no s'estén a llurs descendents (arts. 441-7.2 i 442-10.1 CCCat.). Per tant, el dret de representació no opera ni en línia ascendent ni en el quart grau de la línia col·lateral, on, com de seguida veurem, presenta, a més, certes anomalies. (*vid. infra* punts V.4 i V.4bis).

4.5. Divisió de l'herència entre els cridats que l'han acceptada

Segons l'art. 441-8.1 CCCat., l'herència es divideix a parts iguals entre els cridats que l'han acceptada. Llavors, es diu que els cridats l'adquireixen per caps (*vid. v. gr.* arts. 442-10.4 i 442-11 CCCat.). Aquesta regla regeix, en principi, quan tots els cridats que accepten l'herència ho són per *dret propi*. Ara bé, si és aplicable el *dret de representació* (crida *per relationem*, a l'estirp), la divisió es realitza per estirps, i els representants de cada estirp es reparteixen a parts iguals –és a dir, per caps dins l'estirp– la porció que hauria correspost a

⁶⁶ GINEBRA MOLINS, E., "Comentari...", cit., p. 1248.

⁶⁷ Segons ROCA-SASTRE MUNCUNILL, "admitirlo en esta línea ascendiente implicaría una desnaturalización del sistema intestado bio-psicológico que organiza el mismo a base de la distinción entre clases de herederos, órdenes, respecto de los herederos que sean parientes del causante, y proximidad de grado y, por tanto, que lo aproximaría al sistema bio-psicológico de parentelas" (ob. cit. p. 1139).

llur representat (art. 441-8.2 CCCat.). La regla general és, doncs, que la divisió de l'herència entre els cridats que l'han acceptada es realitza per caps, quan tots els cridats ho són per dret propi, i per estirps, quan entra en joc el dret de representació. Tanmateix, com el mateix art. 441-8.1 CCCat. anticipa (“llevat dels casos en què aquest codi estableix una altra cosa”), el Llibre quart preveu diverses excepcions a aquesta regla, que passem a descriure.

4.5.1. Crida per dret propi però amb divisió per estirps

Segons l'art. 442-2.1 CCCat., “si tots els descendents cridats d'un mateix grau repudien l'herència, aquesta es defereix als descendents del grau següent, per dret propi, però dividint-la per estirps i a parts iguals entre els descendents de cada estirp”. D'aquesta manera, en cas de repudiació de tots els descendents d'un mateix grau –i al marge del supòsit especial de l'art. 442-2.2 CCCat., que analitzarem després (*vid. infra* V.1)–, succeeixen els descendents de grau ulterior, per dret propi, però la divisió de l'herència es realitza per estirps i a parts iguals entre els membres de cada estirp.⁶⁸ La habitual correspondència de les modalitats de divisió (per caps o per estirps) amb les modalitats de crida (respectivament, per dret propi o per dret de representació) ha fet que la doctrina distingís entre “representació en la crida”, quan l'estirp d'aquell dels cridats que falla ocupa el lloc d'aquest en la successió (art. 441-7 CCCat.), i “representació en la divisió”, sempre que la distribució dels béns de l'herència entre els cridats que l'han acceptada es realitza *in stirpe*, independentment que la crida sigui per dret propi o per dret de representació.⁶⁹ Segons això, l'art. 442-2.1 CCCat. contemplaria un supòsit de representació en la divisió (divisió per estirps) no fonamentat en una representació en la crida, car els descendents del grau següent són cridats per dret propi. Sigui com sigui, allò

⁶⁸ Per exemple: en Joan mor sense haver instituït hereu voluntari. La seva herència es defereix als seus fills Josep i Martí per dret propi, que la repudien. Llavors, són cridats a l'herència els seus néts Miquel, Manel, Ramon (fills d'en Josep) i Josep Maria i Antoni (fills d'en Martí), també per dret propi, doncs no concorren amb subjectes de grau anterior. Ara bé, tot i que són cridats per dret propi la divisió es realitza per estirps (n'hi ha dues) i a parts iguals entre els descendents de cada estirp. Resultat de la divisió: Miquel 1/3 d'1/2, Manel 1/3 d'1/2, Ramon 1/3 d'1/2, Josep Maria 1/2 d'1/2 i Antoni 1/2 d'1/2.

⁶⁹ *Vid.* GINEBRA MOLINS, E., “Comentari...”, cit., p. 1245-1253”.

que demostra aquest precepte és que la divisió per estirps no és exclusiva del dret de representació, sinó que es tracta d'una simple fórmula de distribució de béns acomodada a totes les situacions que facin convenient adoptar-la.⁷⁰

4.5.2. Particularitats en la successió per estirps dels col·laterals

Quan, d'acord amb l'art. 442-10.2 CCCat. –precepte al qual es remet l'art. 441-8.3 CCCat.–, concorren diverses estirps de nebots a la successió de l'oncle premort, desapareix la idea d'estirp, doncs, segons el precepte, “s'acumulen les parts que corresponen a les estirps cridades i tots els nebots que les integren succeeixen en el conjunt per caps”.⁷¹ Abans hem vist que l'art. 442-2.1 CCCat. trencava la correspondència entre crida per dret propi i divisió per caps. Doncs bé, l'art. 442-10.2 CCCat. trenca la correspondència entre crida per dret de representació i divisió per estirps, tot demostrant que la distribució de l'herència *in stirpe* no és consubstancial al dret de representació. Així doncs, la regla general de la qual partim –divisió de l'herència per caps, quan tots els cridats ho són per dret propi, i per estirps, quan entra en joc el dret de representació– només opera en la representació entre descendents (art. 441-8.2 CCCat.) i, en la línia col·lateral, si només hi ha una estirp de nebots (arts. 441-8.3 i 442-10.2 CCCat.), però no si n'hi ha dues o més (art. 442-10.2 CCCat.).

⁷⁰ ROCA SASTRE, R.M., *Estudios...*, cit., p. 261. Aquesta mateixa conclusió era la que resultava de l'art. 480.1 Projecte de Compilació 1955, reproduït *supra* nota 64.

⁷¹ Per exemple: en Joan mor sense haver instituït hereu voluntari. En Joan no té descendència, està divorciat i els seus pares han premort. En conseqüència, l'herència es defereix als parents col·laterals. Són cridats els seus germans, Genís i Jordi, i atesa la premoriència de la Montserrat i la Mireia –les altres dues germanes d'en Joan– els seus nebots Bartomeu i Emili (fills de la Montserrat) i les seves nebodes Dolors, Conxita i Remei (filles de la Mireia), per dret de representació. Si tots els cridats (Genís, Jordi, Bartomeu, Emili, Dolors, Conxita i Remei) accepten l'herència, aquesta es divideix per estirps (hi ha quatre estirps), però, com que hi ha dues estirps de nebots, s'acumulen les parts que corresponen a les estirps de nebots cridades (2/4 de l'herència) i els nebots que les integren (Bartomeu, Emili, Dolors, Conxita i Remei) succeeixen en el conjunt per caps. Resultat de la divisió: Genís 1/4, Jordi 1/4, Bartomeu 1/5 de 2/4, Emili 1/5 de 2/4, Dolors 1/5 de 2/4, Conxita 1/5 de 2/4 i Remei 1/5 de 2/4. En el punt V.4bis hem representat gràficament un supòsit equivalent (*vid.* Figura 3).

4.5.3. La divisió de l'herència entre els ascendents

Segons l'art. 442-8.2 CCat., quan l'herència es defereix als ascendents, si hi ha dues línies de parents del mateix grau, l'herència es divideix per línies i, dins de cada línia, per caps. La divisió per línies suposa dividir l'herència en dues meitats, una per als parents paterns i una altra per als materns, amb independència del número de parents que composi cada línia.⁷²

⁷² Per exemple: en Joan mor sense haver instituït hereu voluntari. En Joan no té descendència, està divorciat i els seus pares han premort. L'herència es defereix als seus avis paterns, Joan i Eulàlia, i a la seva àvia materna, Esther, que accepten l'herència. La divisió es realitza per línies i, dins de cada línia, per caps. Resultat de la divisió: Joan 1/2 d'1/2, Eulàlia 1/2 d'1/2 i Esther 1/2.

5. ELS ORDRES SUCCESSORIS

En la successió del causant intestat, la llei crida els parents del causant, el cònjuge o convivent en parella estable supervivent i, en últim terme, la Generalitat de Catalunya (art. 441-2 CCCat.). La delació als cridats, però, no es realitza de manera simultània, sinó en virtut d'un determinat ordre de succeir. El resultat n'és una relació de jerarquia entre els diversos cridats. Les classes o grup de cridats componen els diferents *ordres successoris*, que ara estudiarem per separat.

5.1. Els descendents

Els descendents del causant conformen el primer ordre successori. En efecte, segons l'art. 442-1.1 CCCat., l'herència es defereix primerament als fills del causant, i a llurs descendents per dret de representació. Per tant, posant-ho en relació amb el que s'ha dit en l'epígraf precedent, els fills succeiran per caps i llurs descendents (nèts, besnèts... del causant) per estirps, sempre que el dret de representació sigui procedent. Segons això, els descendents que no són fills del causant succeeixen per dret de representació no només en cas de concurrència amb ascendents, sinó també quan tots aquests hagin premort, siguin absents o hagin estat declarats indignes (art. 442-2.1 *a contrario*). La conseqüència pràctica és que, en aquests casos, la divisió de l'herència entre els cridats que l'acceptin es realitzarà per estirps i no per caps.

En cas de repudiació de l'herència per part d'un dels descendents cridats, supòsit en què com hem vist més amunt no opera el dret de representació (art. 441-7 CCCat.), la seva part acreix la dels altres descendents del mateix grau (art. 442-1.2 CCCat.). Ara bé, si repudien l'herència tots els descendents d'un mateix grau, aquesta es defereix als descendents del grau següent, per dret propi, tot i que dividint-la igualment per estirps i a parts iguals entre els descendents de cada estirp (art. 442-2.1 CCCat.). El Llibre quart admet, per tant, que els descendents ulteriors del causant (nèts, besnèts...) poden concórrer en la successió tant per dret de representació de llurs ascendents

(arts. 441-8.2 i 442-1.1 CCCat.) com per dret propi (art. 442-2.1 CCCat.). Això no sempre ha estat tan clar; sense anar més lluny, l'art. 10 LSI, que passà després a l'art. 330 CS, establia que “en la successió intestada, l'herència es defereix primerament als fills del causant (...) per dret propi, i als seus descendents per dret de representació”. El precepte transcrit es podia interpretar en el sentit que la repudiació de tots els fills del causant implicava que l'herència s'hagués de deferir a l'ordre següent (cònjuge, ascendents, col·laterals o Generalitat de Catalunya), quedant-ne fora els ulteriors descendents, car només podrien concorre-hi per dret de representació, que la repudiació exclouia. Per a alguns aquest era un raonament incorrecte i sostenien que en cas de renúncia dels fills, primers cridats, calia cridar els parents del grau següent, és a dir, els descendents ulteriors.⁷³ El problema interpretatiu es devia al fet que l'art. 330 CS se centrava en el primer grau de la línia directa descendent, sense fer cap referència als descendents de graus posteriors.⁷⁴ L'actual art. 442-2.1 CCCat. aclareix la qüestió, tot atorgant una delació pròpia als descendents (néts, besnéts... del causant) dels repudians (fills del causant).⁷⁵

Això no obstant, en un supòsit excepcional, el Llibre quart permet, com a “novetat digna d'esment” (Prèambul V, § 5 Llei 10/2008), que el cònjuge o convivent (següent ordre successori [art. 442-3.2 CCCat.]) esdevingui hereu intestat passant per davant de l'ordre dels descendents. Es tracta del cas en què tots els fills del causant repudien l'herència en vida del cònjuge o del convivent en parella estable que n'és progenitor comú. Com diem, en aquest supòsit, l'herència no es defereix als néts o descendents de grau ulterior (art. 442-2.1 CCCat.), sinó al cònjuge o convivent supervivent (art. 442-2.2 CCCat.). Perquè la regla sigui d'aplicació cal, tanmateix, que el cònjuge o convivent no sigui el padrastre o madrastra d'algun dels descendents repudians, ja que

⁷³ GARRIDO MELERO, M., *El libro cuarto del Código civil de Cataluña, relativo a las sucesiones (Ley 10/2008, de 10 de julio)*, Madrid, 2008, p. 342.

⁷⁴ MARSAL GUILLAMET, J., “Recursos gubernativos. Doctrina de la Dirección General de Dret i Entitats Jurídiques”, *InDret*, 1-2010, p. 12.

⁷⁵ LAMARCA MARQUÈS, A., ob. cit., pp. 247 i 248; COSIALLS UBACH, A. M., ob. cit., pp. 1259 i 1260.

altrament serien delats a l'herència, amb preferència al cònjuge o convivent, els descendents de grau ulterior (art. 442-2.1 CCCat.).

Aquesta regla de reforç de la posició del cònjuge o convivent supervivent es preveu d'utilitat en herències d'escassa quantia en què l'elevat nombre de fills converteixi en intranscendent des del punt de vista econòmic un repartiment de l'herència entre tots ells.⁷⁶ La mesura té, a més, una evident finalitat d'estalvi fiscal, ja que evita la doble tributació, en aquells casos, habituals en la pràctica anterior a l'entrada en vigor del Llibre quart, en què els interessats acordaven repudiar en favor de l'ascendent comú o acceptaven l'herència per a transmetre-li en forma de donació.⁷⁷ A aquesta mateixa solució s'hi podia arribar vigent el CS amb una interpretació interessada de l'art. 330 CS, és a dir, entenent que els descendents de segon o ulterior grau del causant només podien ser cridats a l'herència per dret de representació. El problema és que aquesta interpretació resultava carregosa en absència de cònjuge supervivent, ja que, en imposar el canvi d'ordre, impedia que l'herència fos adquirida directament pels néts sense passar pels fills del causant.

⁷⁶ DEL POZO CARRASCOSA, P., VAQUER ALOY, A., CAPDEVILA, E., ob. cit., p.368.

⁷⁷ En aquest sentit *vid.* LAMARCA MARQUÈS, A., ob. cit., p. 248; i, sobre tot, els casos resolts per les RRDGDEJ de 19 i 20 d'octubre 2009 (DDOGC núm. 5516, de 30 de novembre de 2009, i núm. 5520, de 4 de desembre de 2009), comentades a MARSAL GUILLAMET, J., "Recursos governatius. Doctrina de la Direcció General de Dret i Entitats Jurídiques", *InDret*, 1-2010, pp. 11-14. Així ho resumia el Fonament Jurídic 2.5 de la RDGDEJ de 19 d'octubre de 2009: "A Catalunya, l'article 13 de la Llei 9/1987, de 25 de maig, de successió intestada, precedent del 333 del Codi de successions, va posar la crida al cònjuge vidu per davant de la dels ascendents, falcant parents no només d'ordre sinó també de classe diferent entre uns i altres. A la pràctica el resultat buscat per moltes famílies que, davant de la mort intestada d'un dels esposos, pretenen que el sobrevivent hereti el patrimoni del premort, sovint de subsistència, se sol solucionar amb una renúncia conjunta de tots els fills amb acceptació simultània del progenitor vidu que rep, així, no l'usdefruit vidual que li concedeix l'article 331 del Codi de successions, sinó el ple domini dels béns hereditaris. Sovint la renúncia s'atorga amb tota ambigüïtat i sense deixar clar si és pura i simple o a favor de persona concreta i, efectuada en un mateix acte, la solució pragmàtica s'imposa a la dogmàtica".

5.2. El cònjuge vidu o convivent en parella estable supervivent

5.2.1. Successió

La configuració de la posició del cònjuge vidu ha estat sempre un dels problemes més difícils del dret de successions,⁷⁸ si bé en les darreres dècades s'ha verificat una corrent d'abast europeu tendent al seu reforçament en detriment dels drets successoris dels parents.⁷⁹

L'argumentació favorable a la millora de la posició del cònjuge vidu se centra en el fet que el patrimoni conjugal acabarà, després de la mort d'ambdós cònjuges, en poder dels fills comuns, de manera que una hipotètica successió preferent del vidu (o un augment de la seva quota) només els perjudicaria temporalment. Tanmateix, l'argument falla si el cònjuge supervivent contrau nou matrimoni o té fills no comuns. El mecanisme jurídic tradicionalment utilitzat per a conciliar els interessos de cònjuge i descendents és l'usdefruit vidual, que permet al cònjuge que concorre a la successió amb fills del causant gaudir del patrimoni relict, tot i que aquells en mantinguin la titularitat.

Segons l'art. 442-3.2 CCCat., “si el causant mor sense fills ni altres descendents [que el succeeixin],⁸⁰ l'herència es defereix al cònjuge o convivent

⁷⁸ KIPP, T., *Derecho de sucesiones. Tratado de derecho civil*, a ENNECCERUS, L., KIPP, T., WOLFF, M., (traducció de l'onzena revisió de COING, H., ROCA SASTRE, R. M.), 2a ed. (PUIG FERRIOL, L., BADOSA COLL, F.), Barcelona, 1976, p. 52.

⁷⁹ El desplaçament legal de la riquesa passa de realitzar-se típicament en línia vertical a fer-ho en línia horitzontal. RÖTHEL, A., “Ist unser Erbrecht noch zeitgemäss?”, *Verhandlungen des 68. Deutschen Juristentages. Berlin 2010*, Munich, 2010, pp. A1-A112, 2010. També, VAQUER ALOY, A., “Comentari...”, cit., p. 1263. La llei tracta d'adequar-se així a l'evolució de la societat, doncs, com observava ja trenta anys enrere SALVADOR CODERCH, “la prolongación de la vida media, la temprana desvinculación de los hijos de la familia y la misma reducción de la familia tradicional tanto objetiva como subjetivamente (tanto desde el punto de vista de sus funciones económicas como desde el de su número y componentes) traen como consecuencia inevitable el protagonismo creciente del cónyuge supérstite en el hecho sucesorio” (SALVADOR CODERCH, P., “La sucesión legítima y el sistema de las parentelas...”, cit., p. 169).

⁸⁰ Hi hem afegit l'expressió “que el succeeixin”, perquè, altrament, la literalitat de l'article conduiria a excloure la successió del cònjuge o convivent en tots aquells casos en què els descendents del causant no n'esdevenen hereus malgrat sobreviure'l (v. gr. repudiació, indignitat).

en parella estable supervivent.” El Llibre quart manté la crida al vidu en el segon lloc de l'ordre successori,⁸¹ per darrere, doncs, dels descendents del causant, que segueixen ocupant-ne el primer.⁸²

En efecte, les innovacions més significatives del Llibre quart no afecten l'ordre de les crides, sinó, d'una banda, el règim de l'usdefruit vidual del cònjuge no hereu i, de l'altra, les parelles estables (anteriorment regulades a la LUEP 1998 [DOGC núm. 2687, de 23-07-1998] de manera diferent, en funció de si la unió era homosexual o heterosexual [art. 34]),⁸³ que queden absolutament equiparades al matrimoni, tant pel que fa a la crida com a hereu, com quant als drets successoris que els pertocuen quan no els correspon ser-ho.⁸⁴ Com apunta el Preàmbul de la Llei 10/2008, l'equiparació obeeix al fet que arran de l'entrada en vigor de la Llei 13/2005, d'1 de juliol (BOE núm. 157, de 2 de juliol), norma que obre el matrimoni a les parelles homosexuals, un tractament distint a efectes successoris de les parelles estables basat en la orientació sexual de llurs membres ha quedat sense justificació. El resultat és que el convivent pren el resultat de l'evolució dels drets successoris del cònjuge vidu, en el sentit que, per la via de la total equiparació, s'aprofita del seu progressiu reforçament.⁸⁵

⁸¹ A diferència del que succeeix en l'àmbit del CCE, en el qual els ascendents són preferents al cònjuge (arts. 935 i 943 CE).

⁸² Aquesta fou l'opció de la LSI 1987, que desmarcant-se dels seus precedents, situà el cònjuge amb preferència a pares i ascendents (arts. 2.1 i 13).

⁸³ GINEBRA MOLINS, M. E., “Los derechos de “sucesión intestada” reconocidos a las parejas homosexuales en la Ley catalana 10/1998, de 15 de julio, *d'unions estables de parella*”, *Actualidad Civil*, 33-2000, pp. 1221-1234. GINEBRA MOLINS, M. E., “La parella de fet: estudi comparatiu dels aspectes civils de la regulació autonòmica”, *Revista Catalana de Dret Privat*, 2006-6, pp. 91-165.

⁸⁴ GINEBRA MOLINS, M. E., “Comentari...”, cit., p. 1223.

⁸⁵ S'ha de tenir en compte que antigament el cònjuge es veia relegat a succeir després fins i tot dels col·laterals de desè grau. Per a l'evolució històrica dels drets viduals en dret català *vid.* SALVADOR CODERCH, P., “El usufructo vidual intestado en el Derecho catalán”, *Revista Jurídica de Catalunya*, 1986, pp. 293-321; SALVADOR CODERCH, P., “Artículo 250”, a ALBALADEJO, M. (Dir.), *Comentarios al Código Civil y Compilaciones Forales. Tomo XXXIX. Vol. 3º. Artículos 248 a 276. Compilación de Cataluña*, Madrid, 1986, VLEX- 234737.

5.2.2. Usdefruit universal

Quan el cònjuge o convivent concorre amb descendents del causant (art. 442-3.1 CCCat.), no és hereu, doncs li passen per davant els fills o descendents integrants de l'ordre successori preferent (llevat del supòsit excepcional ja tractat de l'art. 442-2.2 CCCat.). Al cònjuge o convivent no hereu li correspon, tanmateix, l'usdefruit universal de l'herència, la regulació del qual ha estat objecte de modificacions substancials encaminades a dotar-lo d'eficiència econòmica (Prèambul V, § 2, Llei 10/2008).

La doctrina no s'ha posat mai d'acord a l'hora de determinar la naturalesa jurídica d'aquest usdefruit.⁸⁶ Es tracta, en qualsevol cas, d'un dret atribuït *ex lege* al cònjuge o convivent supervivent que no implica crida universal a succeir⁸⁷ (concorre amb la crida preferent dels descendents) i que respon a les següents característiques:

- És un *dret de caràcter recíproc*, car es reconeix al vidu o convivent amb independència del seu sexe.⁸⁸
- És un dret *vidual* quant a la seva adquisició, ja que exigeix que el vincle afectiu es mantingui en el moment de l'obertura de la successió (art. 442-6 CCCat.).
- És un dret *vitalici*, atès que la seva conservació no depèn del manteniment de la viduïtat del cònjuge o del fet que el convivent supervivent no enceti una nova convivència en parella estable. Ha deixat de ser, per tant, un dret *vidual* quant a la seva conservació (art. 442-4.3 CCCat.). Observi's que aquest tret permet que un mateix subjecte sigui titular de més d'un usdefruit universal, situació que es pot produir si l'usufructuari que ha contret nou matrimoni o encetat una nova

⁸⁶ La discussió doctrinal segueix oberta encara a dia d'avui. Com a mostra del contrast d'opinions poden consultar-se VAQUER ALOY, A., "Comentari...", cit., pp. 1265 i 1266; DEL POZO CARRASCOSA, P., VAQUER ALOY, A., CAPDEVILA, E., ob. cit., p. 360; i ROCA TRIAS, E., a PUIG FERRIOL, L., ROCA TRIAS, E., ob. cit., pp. 526-527.

⁸⁷ LAMARCA MARQUÈS, A., ob. cit., p. 1201.

⁸⁸ *Vid.* VAQUER ALOY, A., "Comentari...", cit., p. 1265; DEL POZO CARRASCOSA, P., VAQUER ALOY, A., CAPDEVILA, E., ob. cit., p. 373.

convivència en parella estable adquireix l'usdefruit universal abintestat a la mort del seu nou company.

- És un dret *real* (d'usdefruit) que recau sobre l'herència considerada com a universalitat. Tanmateix, com veurem, que sigui universal de *tota l'herència*, no vol dir que abasti *tots els béns relictos*, doncs alguns d'aquests en queden fora (art. 442-4.1 CCCat.).
- És un usdefruit *lliure de fiança*, dada que en diferència el règim del supletori legal de l'usdefruit ex art. 561-7.1 CCCat (art. 442-3.1 CCCat.).
- Com en el derogat art. 331 CS, la seva adquisició no està condicionada al fet que el causant no hagués atorgat al sobrevivent cap disposició per causa de mort (*v. gr.* a títol de donació o en codicil). Aquesta exigència es preveia, en canvi, a l'art. 11 LSI 1987, que permetia al causant frustrar el naixement de l'usdefruit fins i tot mitjançant una disposició *mortis causa* d'escàs contingut econòmic.⁸⁹

L'usdefruit universal recau de manera indeterminada sobre tots els béns de l'herència, estenent-se fins i tot a les llegítimes (art. 442-4.1 CCCat.). La declaració expressa de l'extensió de l'usdefruit a les llegítimes és una altra de les novetats del Llibre quart. Respon a l'adopció legislativa dels arguments doctrinals⁹⁰ acollits pel TSJC i la DGDEJ a l'hora d'interpretar l'avui derogat art. 331.2 CS, de la lletra del qual semblava desprendre's tot el contrari ("aquest usdefruit no es pot estendre a les llegítimes...").⁹¹ Per tant, l'hereu intestat (fill o

⁸⁹ CASANOVAS I MUSSONS, A., "Entorn de la Llei 9/1987...", cit. p.307.

⁹⁰ ESPIAU ESPIAU, S., "El usufructo viudal y la legítima de los descendientes", *Revista Jurídica de Cataluña*, 1996, pp. 629-642, en esp. pp. 637-642.

⁹¹ L'Acte resolutori del President del TSJC de 4 de gener de 1999 raonà de la manera següent: "Este segundo párrafo del precepto transcrito [es refereix a l'art. 331.2 CS] podría entenderse en el sentido de que el usufructo del cónyuge viudo cuando concurre con legitimarios, no es universal, esto es, no se extiende a todos los bienes de la herencia, sino sólo a parte de ellos (a menos que el causante hubiera satisfecho en vida las legítimas). La herencia aparecería dividida entonces en dos porciones: la que es objeto del usufructo y la que reciben en plena propiedad los legitimarios. (...) Sin embargo, no es éste el sentido que al segundo párrafo del art. 331 del Codi de Successions atribuye hoy la generalidad de la doctrina catalana, para la que el precepto persigue mantener la universalidad del usufructo en la medida en que lo permita la intangibilidad cuantitativa de las legítimas, lo que sucederá siempre que el caudal relicto baste para satisfacerlas. Dicho con otras palabras, el límite objetivo a la extensión del usufructo del consorte viudo que concurre con legitimarios no es otro que el perjuicio cuantitativo de las legítimas, el cual no existirá cuando el o los legitimarios hayan recibido o reciban, aunque sea con el gravamen que significa el usufructo, lo que por aquel título les corresponda. De ello resulta que el usufructo alcanza a todos los bienes de la herencia, aunque

descendent ulterior del causant) gravat amb l'usdefruit universal no pot sol·licitar-ne la reducció amb l'objectiu d'alliberar un quart de l'herència. Com a molt, podrà renunciar a l'herència i reclamar el crèdit de la llegítima als hereus.⁹²

Malgrat el caràcter universal de l'usdefruit, aquest no s'estén a determinades atribucions realitzades pel causant. En concret, segons l'art. 442-4.1 CCCat., en queden lliures els llegats ordenats en codicil (arts. 421-20.1 i 427-1 CCCat.), les atribucions particulars ordenades en pacte successori a favor d'altres persones (art. 431-29 i ss. CCCat.) i les donacions per causa de mort (art. 432-1 i ss. CCCat.). La raó de l'exclusió és que aquestes atribucions són adquirides de manera directa pels afavorits sense entrar a formar part de l'herència (són béns relictos, però no béns de l'herència), a la qual és limita l'objecte de l'usdefruit.⁹³

L'usdefruit del cònjuge o convivent pressuposa que els hereus intestats són els descendents del causant, en tant que primer ordre successori (arts. 442-1 i 442-3.1 CCCat.). Quan, més concretament, els hereus són els fills del causant menors d'edat i el cònjuge o convivent usufructuari n'és el progenitor comú, aquest intervindrà en la successió en la doble qualitat de (1) titular de l'usdefruit universal i (2) progenitor i, per tant, representant dels legitimaris i hereus intestats del causant. Vigent el CS no quedava clar si la situació descrita en què el cònjuge vidu acceptava (1) l'usdefruit universal en nom propi i (2) l'herència gravada amb l'usdefruit en nom dels seus fills era constitutiva de conflicte d'interessos que imposava el nomenament d'un defensor judicial (antic

concurrán legitimarios, los cuales serán titulares de un derecho de crédito que se concretará en bienes determinados sino, como es regla en el derecho catalán, en un valor patrimonial (...).

En el mateix sentit es pronuncien després els Actes resolutoris del TSJC de 6 de setembre i 16 de desembre de 2002, i de 17 de gener i 23 d'octubre de 2003 i la RDGDEJ de 9 d'octubre de 2006 (DOGC núm. 4758, de 10 de novembre; comentada a MARSAL GUILLAMET, J., "Recursos governatius. Doctrina de la Direcció General de Dret i Entitats Jurídiques III", *InDret*, 4-2007, pp. 9-12).

⁹² Vid. VAQUER ALOY, A., "Comentari...", cit., p. 1270.

⁹³ Vid. VAQUER ALOY, "Comentari...", cit., pp. 1270-1271; ESPIAU ESPIAU, S., ob. cit., p. 634; SALVADOR CODERCH, S., "El usufructo vidual...", cit., pp. 315-316; VAQUER ALOY, *L'usdefruit vidual abintestat en el Dret civil de Catalunya*, Barcelona, 1990, pp. 68-69; CASANOVAS I MUSSONS, A., "Entorn de la Llei 9/1987...", cit. pp. 304-305.

art. 157 CF, actual art. 236-20 CCCat.). Després d'una primera fase en què el TSJC s'inclinà per considerar que sí que es produïa una situació de conflicte d'interessos i que, conseqüentment, calia nomenar defensor judicial,⁹⁴ la DGDEJ, en resolució de 9 d'octubre de 2006 (DOGC núm. 4758, de 10 de novembre), fent seus els arguments de la doctrina contraris a l'opinió del TSJC,⁹⁵ imposà un canvi d'orientació en negar taxativament l'existència de la situació de conflicte en tal supòsit.⁹⁶ Per si en quedava algun dubte –possible, atès que la doctrina de la DGDEJ no és jurisprudència–, el Llibre quart estableix expressament que “si el cònjuge vidu o el convivent en parella estable supervivent concorre a la successió amb hereus menors d'edat dels quals és representant legal, pot exercir llur representació per a l'acceptació de l'herència, sense que calgui la intervenció d'un defensor judicial, i adjudicar-se l'usdefruit universal”.

Finalment, l'usdefruit universal s'extingeix per les causes generals d'extinció del dret d'usdefruit (art. 561-16.1 CCCat.) i –com ja havíem avançat– no es perd encara que es contregui nou matrimoni o es passi a conviure amb una altra persona (art. 442-4.3 CCCat.).

⁹⁴ Actes resolutoris de 4 de gener de 1999, de 6 de setembre de 2002, de 16 de desembre de 2002 i de 17 de gener de 2003.

⁹⁵ GARRIDO MELERO, M., “El hipotético conflicto entre el usufructo viudal universal y legítimas”, a FUENTES MARTÍNEZ, J. J., GARRIDO MELERO, M., *La doctrina de la Presidencia del Tribunal Superior de Justicia de Cataluña en materia de Derecho civil catalán (Recursos gubernativos 1989-2004)*, Madrid-Barcelona, p. 145.

⁹⁶ Segons el FD 3.4 de la RDGDEJ citada, “Si el progenitor accepta l'herència en nom dels fills, els atribueix la nua propietat de tot el patrimoni hereditari i s'adjudica l'usdefruit universal, sense efectuar cap manifestació en nom dels fills que els pugui perjudicar en el futur, cal entendre que no hi ha contraposició d'interessos, sinó que es limita a complir el que disposen els articles 330 i 331 del Codi de successions i, per tant, no cal la designació del defensor judicial que preveu l'article 157 del Codi de família”.

Sobre la doctrina continguda en aquesta RDGDEJ, *vid.* ESPIAU ESPIAU, S., “Usufructo viudal universal, legítima de los hijos menores y conflicto de intereses en la sucesión intestada”, *Revista Jurídica de Catalunya*, 2007, pp. 789-806; MARSAL GUILLAMET, J., “Recursos gubernativos. Doctrina de la Direcció General de Dret i Entitats Jurídiques III”, *InDret*, 4-2007, pp. 9-12.

5.2.3. Commutació de l'usdefruit

Malgrat que el legislador català ha seguit optant per la clàssica solució usufructuària en el supòsit de concurrència del cònjuge o convivent amb descendents, el Llibre quart ha introduït una novetat notable en el seu règim jurídic: la possibilitat que el cònjuge o convivent supervivent commuti l'usdefruit universal per l'atribució d'una quarta part alíquota de l'herència i, a més, l'usdefruit de l'habitatge conjugal o familiar (art. 442-5.1 CCCat.). El canvi, com hem anticipat *supra*, es justifica pel bloqueig dels béns a què conduïa l'usdefruit quan el patrimoni del causant no era de mera subsistència⁹⁷ i estava conformat per béns de tipus productiu “de base urbana, financera o empresarial” (Preàmbul V, § 3, Llei 10/2008).

L'opció de commutació es configura com una facultat del cònjuge o convivent, independentment que aquest sigui també ascendent dels hereus intestats. Això és important, perquè impedeix que aquests puguin imposar-la.⁹⁸ Aquesta dada, tanmateix, topa amb la finalitat econòmica de la commutació (evitar que l'usdefruit condueixi al bloqueig de béns productius), doncs la seva consecució es fa dependre d'una decisió discrecional del cònjuge o convivent.⁹⁹ El dret d'opció pot exercir-se en el termini d'un any a comptar de la mort del causant i, lògicament, s'extingeix si el cònjuge vidu o el convivent accepta de manera expressa l'usdefruit universal (art. 442-5.2 CCCat.).¹⁰⁰

L'objecte de la commutació és una quarta part alíquota de l'herència més l'usdefruit de l'habitatge conjugal o familiar (art. 442-5.1 CCCat.):

⁹⁷ Com apunta LAMARCA MARQUÈS, “quan sí que ho és , en cas d'habitatge i estalvis, la millor partició de l'herència potser és més la qualitativa que no la quantitativa. Perquè és millor dividir aquest reduït patrimoni entre usdefruit i nua propietat, que serà plena propietat futura pels fills, que no per meitats iguals entre vidu i fills” (LAMARCA MARQUÈS, A., ob. cit., p. 1207).

⁹⁸ VAQUER ALOY, A., “Comentari...”, cit., p. 1275; ROCA TRIAS, E., a PUIG FERRIOL, L., ROCA TRIAS, E., ob. cit., p. 529.

⁹⁹ DEL POZO CARRASCOSA, P., VAQUER ALOY, A., BOSCH CAPDEVILA, E., ob. cit., p. 375.

¹⁰⁰ A la pràctica el termini es reduirà als sis mesos per evitar el recàrrec en la liquidació de l'impost de successions (VAQUER ALOY, A., “Comentari...”, cit., pp. 1275 i 1277).

- La quarta part alíquota es calcula partint del valor dels béns de l'actiu hereditari líquid en el moment de la mort del causant i se'n descompten els béns disposats en codicil o pacte successori (béns exclosos de l'usdefruit universal [art. 442-4 CCCat.]) i, si escau, el valor de l'usdefruit de l'habitatge que també s'atribueix al cònjuge vidu o al convivent en parella estable supervivent, però no les llegítimes (puix que els legitimaris són precisament els hereus obligats al pagament de la quarta [art. 442-5.4 CCCat.]¹⁰¹). El pagament de la quarta és una obligació dels hereus intestats (descendents del causant), que poden triar de satisfer adjudicant béns de l'herència o amb diners (art. 442-5.5 CCCat, que es remet a les normes del llegat de part alíquota [art. 427-36 CCCat.]).
- Pel que fa a l'usdefruit de l'habitatge, el cònjuge o convivent en podran demanar l'atribució només si aquest bé forma part de l'actiu hereditari (és a dir, si pertanyia el causant, en titularitat exclusiva o en copropietat amb el vidu o convivent) i el causant no n'ha disposat en codicil o en pacte successori (art. 442-5.3 CCCat.). Si el vidu o el convivent supervivent n'era copropietari juntament amb el causant, l'usdefruit s'estén a la quota que pertanyia a aquest. Aquest usdefruit s'extingeix en virtut del que estableix l'art. 442-4.3 CCCat. per a l'usdefruit universal, de manera que, en compartir-ne el règim, tampoc s'extingeix si el vidu contrau nou matrimoni o enceta una nova convivència (art. 442-5.3 CCCat.)

5.2.4. Manca de dret a succeir

El naixement dels drets del cònjuge vidu o convivent en la successió intestada –tant l'usdefruit i l'opció de commutar-lo (quan concorre amb descendents) com el títol d'hereu (quan no hi concorre)– es fan dependre de la seva *convivència afectiva* amb el difunt en el moment de l'obertura de la successió.

Segons l'art. 442-6.1 CCCat., el cònjuge vidu no té dret a succeir abintestat al causant si en el moment de l'obertura de la successió n'estava separat

¹⁰¹ VAQUER ALOY, A., "Comentari...", cit., p. 1276.

judicialment o de fet o si hi havia pendent una demanda de nul·litat del matrimoni, de divorci o de separació, llevat que els cònjuges s'haguessin reconciliat. La mera presentació de la demanda (“demanda pendent”) exclou els drets successoris del cònjuge vidu, sense necessitat, per tant, que els hereus cridats en defecte del cònjuge hagin de continuar les accions plantejades pel seu causant i esperar el resultat de llur sentència definitiva, requisit que sí exigia, en canvi, el derogat 335 CS. La reforma està en sintonia amb les normes sobre separació contingudes al CCE, que, des de l'any 2005 (Llei 15/2005, de 8 de juliol [BOE núm. 163, de 9 de juliol]), no exigeix al·legar causa legal de separació quan aquesta s'insta a petició d'un dels cònjuges (art. 81 CCE).

Pel que fa al convivent, aquest no té dret a succeir abintestat al causant si n'estava separat de fet en el moment de la mort (art. 442-6.2 CCCat.). Abans de l'entrada en vigor de Llibre segon del Codi civil de Catalunya, relatiu a la persona i la família, aquesta previsió estava en discordança amb l'art. 12 LUEP, ja que en aquest la separació de fet que es contemplava com a causa d'extinció de la “unió estable” havia de durar més d'un any. Això plantejava el dubte de si naixien drets successoris a favor del convivent que estava separat de fet del causant per un període inferior. L'art. 234-4.1 CCCat. ha deixat la qüestió sense objecte en suprimir la referència a l'any de durada de la separació.¹⁰² Segons el precepte, la parella estable s'extingeix, entre d'altres causes, per “cessament de la convivència amb trencament de la comunitat de vida”. Tanmateix, l'anàlisi conjunta dels arts. 234-4.1 i 442-6.1 CCCat. obre un nou interrogant: un “cessament de la convivència sense trencament de la comunitat de vida” pot qualificar-se de “separació de fet” als efectes d'excloure el naixement de drets successoris a favor del convivent supervivent? Una interpretació sistemàtica dels preceptes imposa decantar-nos per exigir també a efectes successoris una separació de fet qualificada: la manca de convivència no serà causa d'extinció de la parella, ni de la privació de drets successoris del supervivent, mentre existeixi comunitat de vida, cosa que pot

¹⁰² VAQUER ALOY, A., “Comentari...”, cit., p. 1280.

obeir, per exemple, a un allunyament exigít per motius laborals o de salut.¹⁰³ Ara bé, de la mateixa manera que és possible una comunitat de vida sense convivència, també ho és una convivència sense comunitat de vida. Per tant, el simple fet de seguir compartint habitatge després d'una ruptura de la "comunitat de vida" (per exemple, per conveniència econòmica), no justificaria el naixement de drets successoris a favor del supervivent.

La separació de fet com a impediment del naixement de drets successoris del cònjuge vidu i del convivent en parella estable ha d'entendre's, en definitiva, com a "cessament de la convivència amb trencament de la comunitat de vida". És d'esperar que, a la pràctica, la prova de la separació de fet presentarà un alt grau de dificultat, sobretot si el trencament de la comunitat de vida no va acompanyat d'un cessament de la convivència.

5.3. Els ascendents

Si el causant mor sense fills ni descendents i sense cònjuge o convivent, l'herència es defereix als ascendents de grau més proper (art. 442-8 CCCat.):

- En primer lloc, per tant, als progenitors (entesos en sentit ampli, és a dir, tant biològics com adoptius [*vid.* § III.c Prèambol Llei 25/2010]), i a parts iguals. A més, atès que el dret de representació no opera en línia ascendent (art. 441-7.2 CCCat.), si només sobreviu un dels dos progenitors, per aplicació del dret d'acréixer la delació a aquest s'estén a tota l'herència (art. 442-8.1 CCCat.).
- A manca de progenitors, succeeixen els ascendents de grau més proper. En aquest cas, com ja hem advertit amb anterioritat, si hi ha dues línies de parents del mateix grau, l'herència es divideix per línies i, dins de cada línia, per caps (art. 442-8.2 CCCat.).

¹⁰³ LLEBARÍA SAMPER, S., "Artículo 234-4", a ROCA TRÍAS, E., ORTUÑO MUÑOZ, P., *Persona y Familia. Libro Segundo del Código Civil de Cataluña*, Las Rozas, 2011, pp. 952-955.

5.4. Els col·laterals

Si el causant mor sense fills ni descendents, sense cònjuge o convivent i sense ascendents (que el succeeixin), l'herència es defereix als parents col·laterals (art. 442-9 CCCat.).

El Llibre quart divideix els col·laterals en dues categories o grups. La primera categoria (els primers delats) la integren els “germans i fills de germans” (art. 442-10 CCCat.), i la segona els “altres col·laterals” (art. 442-11 CCCat.). En qualsevol cas, no es crida mai –no tenen dret a la successió intestada del causant– els parents col·laterals més enllà del quart grau. El límit respon a una decisió discrecional del legislador o opció de política legislativa que res té a veure amb la lògica jurídica del sistema successori intestat.¹⁰⁴ S'entén que més enllà de cert grau de parentiu l'atenuació del vincle fa desaparèixer el fonament de la crida legal.¹⁰⁵

¹⁰⁴ Ho demostra el dret alemany, àmbit en el qual les crides als parents es realitzen sense límit de grau (§ 1929 BGB). Aquest aspecte fonamenta una de les crítiques més recurrents formulades contra la regulació de la successió intestada al BGB. *Vid.*, per tots, HENRICH, D., “Familienerbrecht und Testierfreiheit im europäischen Vergleich”, *Deutsche Notar-Zeitschrift*, 2001, pp.441-453, p. 441; i COING, H., “Empfiehl es sich, das gesetzliche Erb- und Pflichtteilsrecht neu zu regeln?”, a *Verhandlungen des Neunundvierzigsten Deutschen Juristentages. Düsseldorf 1972*, Munich, 1972, pp. A12-A55, en esp. pp. A22 i A23.

¹⁰⁵ Poden servir com a il·lustració les paraules de DURAN I BAS en un moment històric en què el límit legal es situava en el desè grau de parentiu col·lateral: “*El sistema de la sucesión legítima puede fundarse ó en el sentimiento de afección ó en el principio familiar exclusivamente, ó bién en la combinación de aquel sentimiento con este principio. Si es lo primero lo que le sirve de base está fuera de toda duda que en la realidad de los hechos debilitase aquel sentimietno cuanto más se extiende; y que, llegado á cierto grado el parentesco, la afección ó desaparece ó se engendra en una causa completamente distinta, como la frecuencia del trato, la gratitud por los beneficios recibidos, el amor al nombre que es común, ú otro motivo semejante. Si algo hay en que el sentimiento de afección puramente familiar influya es solo en dos casos: cuando los deberes naturales que la generación engendra hacen nacer al mismo tiempo que ellos un verdadero sentimiento de amor, como entre ascendientes y descendientes y entre colaterales de los grados más próximos; ó cuando el trato es más frecuente y la intimidad mayor por razón de la familia, como acontece entre los colaterales de grado más remoto, aunque no muy lejano, que el de los hermanos y sobrinos. Más allá de ellos el afecto, propiamente hablando, más es de amistad que de familia; y si por razón de ésta no ha habido ocasión á que aquella se desarrolle y fortifique, es seguro que la afección no unirá dos corazones y que por causa del parentesco no se preferiría un pariente de grado ulterior á cualquiera otra persona amiga, si por última voluntad se dispusiese de los bienes*” (DURAN I BAS, *Memoria acerca de las instituciones del Derecho civil de Cataluña*, Barcelona, 1883 [obra reimpressa i inclosa a *Projecte d'apèndix i materials precompilatoris del dret civil de Catalunya*, Generalitat de Catalunya, Departament de Justícia, 1995]).

L'art. 442-10 CCCat. regula la successió intestada de la primera categoria de col·laterals (germans i fills de germans) de manera certament enrevessada, introduint anomalies al funcionament normal del dret de representació. Per tal de facilitar la intel·ligibilitat del precepte acompanyarem l'exposició amb una representació gràfica dels supòsits (*vid. infra*).

Segons l'art. 442-10.1 i .4 CCCat.:

- A) els germans són cridats per dret propi (per tant, es divideixen l'herència per caps ["parts iguals" art. 441-8.1 CCCat.]). És irrellevant que es tracti de germans de doble vincle o de vincle senzill (art. 442-10.1 CCCat.).
- B) els nebots són cridats per dret de representació (únic cas de representació en la línia col·lateral [art. 441-7.2 CCCat.]) si concorren amb germans del causant (art. 442-10.1 CCCat.) i per dret propi "si no hi ha germans" (art. 442-10.4 CCCat.).

Generalment, com hem vist, sempre que opera el dret de representació, els representants es reparteixen a parts iguals la porció que hauria correspost a llur representat (divisió per estirps [art. 441-8.2 CCCat.]). Així, la divisió per estirps característica del dret de representació limita la successió dels representants (divisor) a la porció corresponent al seu representat (dividend).

L'art. 442-10.2 CCCat., precepte de fonament desconegut,¹⁰⁶ estableix una excepció a aquesta regla general per al cas de concurrència de diverses estirps de nebots cridats per dret de representació produint una distorsió en el concepte d'estirp:¹⁰⁷ "s'acumulen les parts de les estirps cridades i tots els nebots que les integren succeeixen en el conjunt per caps". Quan les estirps són heterogènies (integrades per diferents quantitats de nebots), la regla afavoreix els nebots integrants de les estirps més nombroses, car el canvi en la divisió implica un augment del dividend no compensat per un augment

¹⁰⁶ El seu precedent immediat és l'art. 339 CS, que al seu torn prové dels arts. 19 LSI 1987 i 22 LSI 1936. Hem accedit al Diari de Sessions del Parlament de Catalunya del 25 de juny de 1936, jornada en què s'aprovaren els preceptes de la LSI 1936 relatius a la successió dels col·laterals (DSPC núm. 241, pp. 4731-4743). Malauradament, l'art. 22 fou un dels articles aprovats sense discussió parlamentària (p. 4738).

¹⁰⁷ CASANOVAS I MUSSONS, A., "Entorn de la Llei 9/1987...", cit. pp. 315-318.

proporcional del divisor. Si només hi ha una estirp de nebots l'excepció no opera, perquè falla el pressupòsit (la pluralitat d'estirps de nebots) (1a part de l'art. 442-10.2 CCCat.).

L'art. 442-10.3 CCCat. regula les conseqüències de la frustració de la delació d'algun dels nebots cridats; es divideix en dues parts:

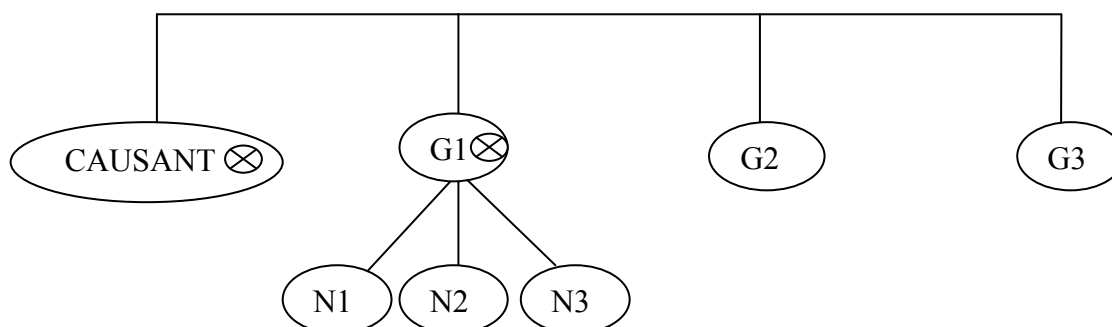
- A) "Si es frustra la delació a algun dels nebots, la part vacant acreix la de tots els altres nebots per parts iguals." Aparentment, és d'aplicació a tots els supòsits que afecten nebots (1. crida per dret de representació [1.1. una sola estirp de nebots; 1.2. pluralitat d'estirps de nebots]; 2. crida per dret propi). Tanmateix, la lectura conjunta dels dos apartats de l'art. 442-10.3 CCCat. porta a concloure que només s'aplica si el nebot cridat que no accepta té germans que sí que ho fan. La regla és l'acreixement "de tots els altres nebots per parts iguals" (tant germans com cosins del cridat que no accepta). Aquesta regla és contrària a la continguda al CS (art. 339.3) i a les LLSI de 1936 (art. 22.2) i 1987 (art. 19), segons la qual la porció vacant acreixia únicament la dels germans del cridat. Abans l'acreixement es produïa només dins l'estirp, ara la part vacant acreix la de tots els nebots. Si l'acreixement que preveu l'art. 442-10.3 CCCat. es desvincula de l'estirp, no s'explica per què només s'acreixen les quotes dels nebots i no les corresponents als germans del causant.
- B) Al meu parer, aquesta regla és incoherent amb el canvi de criteri operat a l'apartat precedent (acreixement de tots els nebots [germans i cosins del "nebot frustrat"]) i esdevé pràcticament innecessària. Si en la primera part de l'art. 442-10.3 CCCat. l'acreixement es limités a l'estirp del nebot cridat (tal i com succeïa en l'àmbit del CS i de les dues LSI), caldria una norma que, com l'actual segona part de l'art. 442-10.3 CCCat., determinés el destí de la seva quota quan l'estirp quedés buida (bé perquè es tracta de l'únic nebot de l'estirp, bé perquè es frustren totes les delacions a nebots de la mateixa estirp). Segons aquesta norma (actual segona part de l'art. 442-10.3 CCCat.) la quota vacant acreixeria –per força fora de l'estirp– les quotes dels germans del causant i les dels nebots d'altres estirps, essent d'aplicació les regles sobre divisió de l'art. 442-10.2 CCCat.. Tanmateix, tal i com està redactada la primera part de

l'art. 442-10.3 CCCat., la única utilitat real de la seva segona part és que condueix a l'acreixement de les quotes dels germans del causant, cosa que es nega sense raó aparent en el supòsit de la primera part.

5.4bis. Representació gràfica dels supòsits complexos

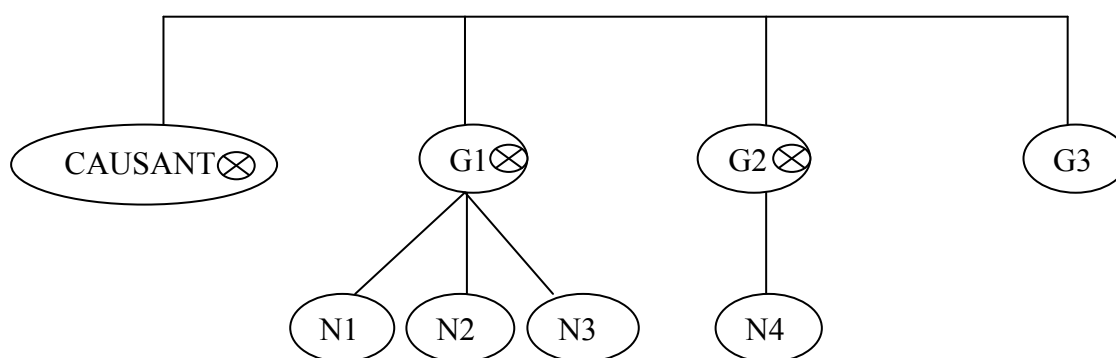
- ⊗ ---- difunt
- G ----- germà
- N ----- nebot
- R ----- repudiació

Figura 1. Supòsit de concurrència: dos germans i una estirp de nebots.



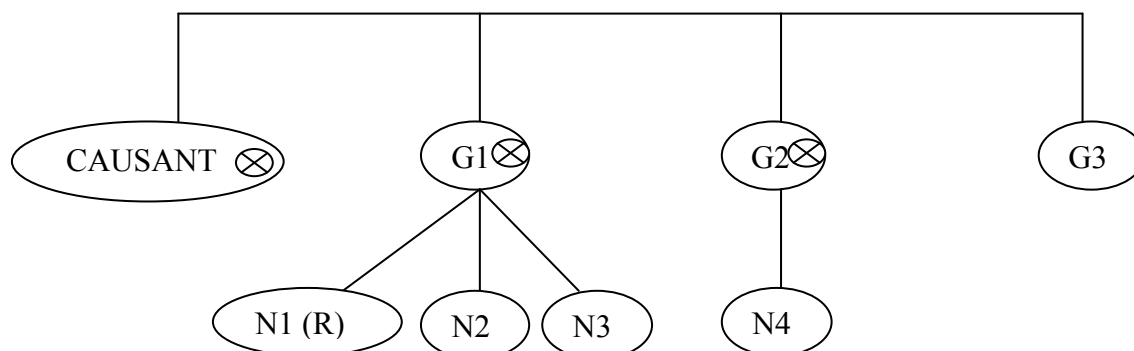
Es criden els germans del causant per dret propi (G2 i G3) i els nebots per dret de representació (N1, N2 i N3). L'herència es divideix de la manera següent: G2 (1/3); G3 (1/3); N1 (1/3 d'1/3); N2 (1/3 d'1/3); N3 (1/3 d'1/3).

Figura 2. Supòsit de concurrència: un germà i dues estirps de nebots.



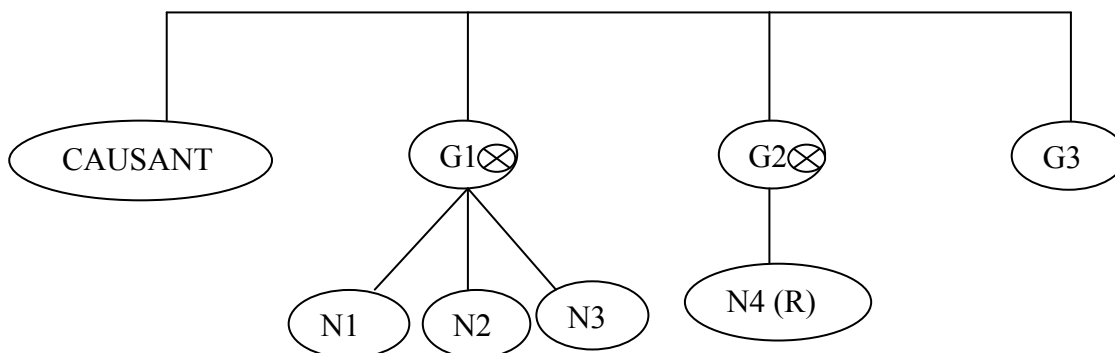
Es criden els germans del causant per dret propi (G3) i els nebots per dret de representació (N1, N2, N3 i N4). Les parts corresponents a les estirps de nebots cridats s'acumulen i els nebots que les integren succeeixen en el conjunt per caps. L'herència es divideix de la manera següent: G3 (1/3); N1 (1/4 de 2/3); N2 (1/4 de 2/3); N3 (1/4 de 2/3); N4 (1/4 de 2/3).

Figura 3. Supòsit de frustració de la crida d'un dels nebots, que té germans (altres nebots del causant) que sí que accepten.



El supòsit és idèntic a l'anterior, llevat que ara N1 repudia. Per aplicació del 1r apartat de l'art. 442-10.3, la quota vacant ($1/4$ de $2/3$) acreix la de "tots" els altres nebots. Per tant, l'herència es reparteix de la manera següent: G3 ($1/3$); N2 ($1/4$ de $2/3$ + $1/3$ d' $1/4$ de $2/3$); N3 ($1/4$ de $2/3$ + $1/3$ d' $1/4$ de $2/3$); N4 ($1/4$ de $2/3$ + $1/3$ d' $1/4$ de $2/3$).

Figura 4. Supòsit de frustració de la crida d'un dels nebots, que no té germans (altres nebots del causant).



El supòsit és idèntic a l'anterior, llevat que ara qui repudia és N4. Per aplicació del 2n apartat de l'art. 442-10.3, la quota vacant ($1/4$ de $2/3$) acreix la dels altres nebots (efecte que ja es produiria per la sola aplicació del 1r apartat del 442-10.3) i la dels germans del causant (efecte inexplicablement negat per al supòsit representat a la Figura 3). La divisió de la quota vacant entre G3, N1, N2 i N3 es realitza segons la regla de l'art. 442-10.2. Per tant, l'herència es reparteix de la manera següent: G3 ($1/3$ + $1/2$ d' $1/4$ de $2/3$); N1 ($1/4$ de $2/3$ + $1/3$ d' $1/2$ d' $1/4$ de $2/3$); N2 ($1/4$ de $2/3$ + $1/3$ d' $1/2$ d' $1/4$ de $2/3$); N3 ($1/4$ de $2/3$ + $1/3$ d' $1/2$ d' $1/4$ de $2/3$).

5.5. La Generalitat de Catalunya

La crida a la Generalitat és una crida de tancament, a la qual es recorre a manca de parents, cònjuge o convivent (art. 442-12.1 CCCat.), per tal d'evitar la vacança dels béns del difunt.¹⁰⁸ Ha d'instar-se, amb caràcter previ, la declaració judicial d'hereus (art. 442-12.2 CCCat.), amb la finalitat d'atestar que no existeixen altres subjectes amb dret a succeir preferentment. Constatada l'absència de parents amb dret a succeir, la Generalitat serà considerada hereva a tots els efectes, sense possibilitat de repudiació,¹⁰⁹ i adquirirà l'herència, amb el benentès que l'acceptació es realitza a benefici d'inventari (art. 442-12.2 CCCat.). Les normes procedimentals de la declaració d'hereva de la Generalitat cal buscar-les als arts. 790 a 805 LEC.

Amb tot, parlar de la Generalitat en termes de successora és només una ficció, doncs en realitat l'herència que li és deferida és un patrimoni en liquidació.¹¹⁰ En aquest sentit, la Generalitat de Catalunya ha de destinar els béns heretats o llur producte o valor a establiments d'assistència social o a institucions de cultura, preferentment del municipi de la darrera residència habitual del causant a Catalunya. Si no n'hi ha en el dit municipi, s'han de destinar als establiments o a les institucions de la comarca o, si tampoc no n'hi ha a la comarca, als de caràcter general a càrrec de la Generalitat. Més concretament, si en el cabal relicte hi ha finques urbanes, la Generalitat les ha de destinar preferentment al compliment de polítiques d'habitatge social, bé sigui directament o reinvertint el producte obtingut en alienar-les, segons llurs característiques (art. 442-13 CCCat.). Aquesta regla de destinació imposada dels béns, definida com a novetat digne d'esment pel legislador (Preàmbul V, § 5, Llei 10/2008), concorda amb el deure dels poders públics de "facilitar l'accés a l'habitatge mitjançant la

¹⁰⁸ En detall sobre els antecedents històrics de la crida a la Generalitat de Catalunya, *vid.* NAVAS NAVARRO, S., "La sucesión intestada de la Generalidad de Cataluña", *Anuario de Derecho Civil*, pp. 965-1114.

¹⁰⁹ Sobre el debat, d'abast general, entorn de si s'ha de permetre la repudiació als ens públics cridats a una herència intestada és de referència l'obra de NAVAS NAVARRO, S., "La herencia a favor del Estado", Barcelona-Madrid, 1997 (en esp. pp. 123 i ss).

¹¹⁰ NAVAS NAVARRO, "Comentari...", cit., p. 1292.

generació de sòl i la promoció d'habitatge públic i d'habitatge protegit" (art. 47 EAC).

La liquidació del patrimoni pressuposa la seva administració per part de la Generalitat, tasca que realitza mitjançant la Junta distribuïdora d'herències (art. 12 Decret 244/1995, d'1 d'agost, sobre creació de la Junta Distribuïdora d'Herències i regulació de les actuacions administratives de la successió intestada a favor de la Generalitat de Catalunya [DOGC núm. 2103, de 20 de setembre]) i la Junta d'Administració i Liquidació d'herències (creada pel Decret 156/2001, de regulació de la gestió del règim d'autonomia econòmica de les herències intestades en les quals hagi estat declarada hereva la Generalitat de Catalunya [DOGC núm. 3413, de 20 de juny]). Les regles específiques contingudes en aquests Decrets i les generals del CCCat. són les que governen el règim d'administració i liquidació de les herències intestades a favor de la Generalitat.

6. LA SUCCESSION EN CAS D'ADOPCIÓ¹¹¹

6.1 L'equiparació total entre filiació adoptiva i filiació biològica a efectes successoris i el trencament de vincles entre adoptat i família d'origen

En tractar la successió dels descendents del causant no hem fet referència a cap diferència de tracte entre els biològics i els adoptius. Això és així perquè el CCCat. consagra la total equiparació entre ambdós tipus de filiacions a efectes successoris (*vid.* Preàmbul V, § 4, Llei 10/2008).¹¹² En aquest sentit, el parentiu per adopció produeix els mateixos efectes successoris que el parentiu per consanguinitat. Per tant, la persona adoptada i els seus descendents adquireixen drets successoris abintestat respecte a la persona adoptant i els seus parents, i aquests respecte a aquells (art. 443-1.1 CCCat.). El gran canvi, d'abast general, enfront de l'anterior regulació és que el CCCat. admet parentiu entre els col·laterals de les persones adoptants i els adoptats, donant carta de naturalesa a la figura dels col·laterals adoptius (germans, nebots i oncles dels pares adoptius) (*vid.* art. 235-47 CCCat.).

L'equiparació total es manifesta de manera recíproca, és a dir, tant en la successió intestada de l'adoptant (en relació amb els drets dels parents adoptius) com en la dels parents adoptius (en relació amb els drets de l'adoptant), amb l'únic límit del quart grau aplicable a tota successió intestada (art. 442-11 CCCat.). S'ha suprimit, en canvi, en pro de la total equiparació, el

¹¹¹ Quant a l'evolució de la regulació catalana de la successió en cas d'adopció des del punt de vista del dret anterior al CS, *vid.* SALVADOR CODERCH, P., "Adopción y sucesión intestada", *Revista Jurídica de Catalunya*, 1985, pp. 655-678; SALVADOR CODERCH, P., "Artículo 249", a ALBALADEJO, M. (Dir.), *Comentarios al Código Civil y Compilaciones Forales. Tomo XXXIX. Vol. 3º. Artículos 248 a 276. Compilación de Cataluña*, Madrid, 1986 (VLEX-234736). Sengles anàlisis de la regulació actual poden consultar-se a GETE-ALONSO CALERA, M.C., "La sucesión intestada...", *cit.*, pp. 242-256; GARRIGA GORINA, M., "La successió en el cas d'adopció en el Llibre IV del Codi civil de Catalunya", *Revista Jurídica de Catalunya*, 2009, pp. 983 i ss.

¹¹² Així i tot, seguint la sistemàtica del CS, el Llibre quart reserva un capítol a part per a la successió en cas d'adopció. Aquesta manera de distribuir els articles ha estat criticada per la doctrina perquè se'n deriva "certa nota d'especialitat que no és la que regeix en l'adopció" (*vid.* GETE-ALONSO CALERA, M.C., "La sucesión intestada...", *cit.*, p. 242).

requisit que el CS exigia als ascendents per a concórrer en l'herència de l'adoptat, això és, que aquests li haguessin donat el tracte propi dels descendents (art. 342 CS).¹¹³

Des d'un altre punt de vista –el de la relació entre l'adoptat i la seva família d'origen–, l'art. 443-1.2 CCCat. proclama el principi de trencament de vincles entre l'adoptat i els seus parents d'origen, promovent la plena integració de l'adoptat en la família adoptiva (cfr. art. 235-47.2 CCCat.).

Això no obstant, la norma de principi –total equiparació a efectes successoris i trencament de vincles–, és veritat a mitges, perquè, si bé en relació amb els drets legítims l'equiparació i el trencament són totals sense excepció (art. 451-3 CCCat.), en la successió intestada, en canvi, determinats supòsits complexos d'adopció (l'adopció dels fills de la parella [art. 443-2 CCCat.] i l'adopció en la mateixa família [art. 443-3 CCCat.]) presenten particularitats significatives que exceptuen els principis generals.

Aquestes particularitats, de les quals ens ocupem a continuació, conformen el nucli de la regulació de la successió intestada en cas d'adopció. Tal i com hem fet per a il·lustrar les vicissituds de la successió en la línia col·lateral, acompanyarem l'exposició amb una representació gràfica dels supòsits complexos.

6.2. Adopció de fills del cònjuge o de la persona amb qui l'adoptant conviu

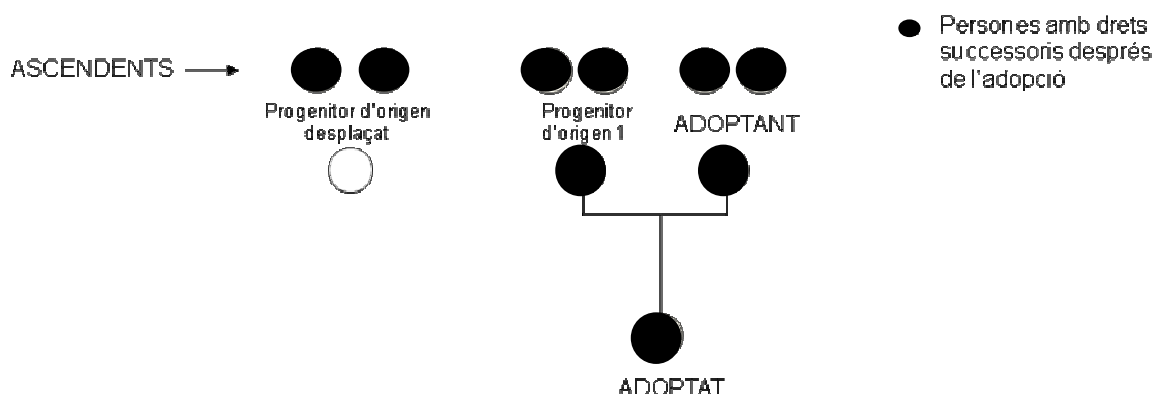
Segons l'art. 443-2 CCCat., en cas d'adopció de fills del cònjuge o de la persona amb qui l'adoptant conviu en relació de parella amb caràcter estable, els fills adoptius i els ascendents del progenitor d'origen substituït per l'adopció conserven el dret a succeir-se abintestat. Sobre aquesta modalitat –irregular o extraordinària– d'adopció, *vid.* amb caràcter general l'art. 235-32.1.a CCCat..

¹¹³ *Vid.* GETE-ALONSO CALERA, M.C., “La sucesión intestada..”, cit, p. 246.

La regla constitueix una excepció al principi general de trencament de vincles, atès que reconeix la producció d'efectes successoris recíprocs entre l'adoptat i els parents del progenitor desplaçat per l'adopció. Noti's, tanmateix, que els efectes successoris que el precepte reconeix es produeixen (conserven) únicament entre els ascendents del progenitor d'origen i l'adoptat (recíprocament); no, en canvi, entre aquest i el propi progenitor d'origen desplaçat per l'adopció (solució contrària a la que preveia l'art. 344 CS) o els parents col·laterals. Noti's, també, que el supòsit pot donar peu a la concurrència de fins a sis ascendents (avis) en la successió intestada de l'adoptat (*vid.* Figura 1).

En qualsevol cas, però, els efectes successoris enunciats es supediten al manteniment de "tracte familiar" entre causant i successor (art. 443-5 CCCat.). En altres paraules, si no hi ha vincles afectius es confirma el trencament de vincles. A efectes pràctics, el subjecte interessat en la successió de l'adoptat o de l'ascendent de la família d'origen d'aquest és qui haurà d'acreditar la manca de tracte familiar.

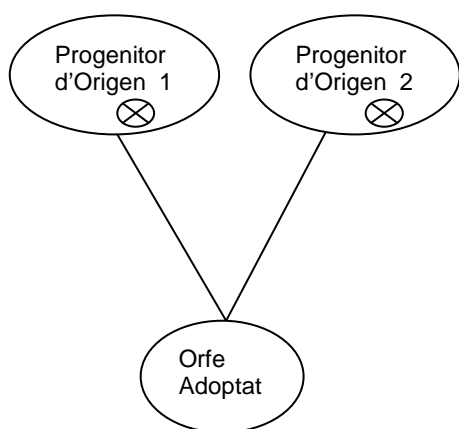
Figura 1. 443-2. Adopció dels fills del cònjuge o de la persona amb qui l'adoptant conviu. Producció d'efectes successoris RECÍPROCS entre l'adoptat i els parents (ascendents) del progenitor desplaçat



6.3. Adopció en la mateixa família

La segona excepció al principi de trencament de vincles és la que es dona quan un orfe és adoptat per un parent dins del quart grau (cfr. art. 235-32.1.b CCCat.) (vid. Figura 2). Llavors, es mantenen els drets successoris abintestat entre l'adoptat i els seus ascendents de la branca familiar en què no s'ha produït l'adopció (art. 443-3 CCCat.) (vid. Figura 3.1), amb algunes particularitats en determinats supòsits de concurrència de parents. La primera d'aquestes particularitats és que, en la successió de l'adoptat i en la dels seus descendents, els dits ascendents d'origen només succeeixen si no hi ha ascendents dels pares adoptius (art. 443-3.a CCCat.) (vid. Figura 3.2.1). La segona, que en la successió dels dits ascendents d'origen, els fills adoptats per un parent de l'altra branca familiar només succeeixen si no hi ha fills o descendents del causant que no hagin estat adoptats per una altra persona (art. 443-3.b CCCat.) (vid. Figura 3.2.2). També aquí, el manteniment dels drets successoris es supedita al manteniment de "tracte familiar" entre causant i successor (art. 443-5 CCCat.).

Figura 2. Adopció en la mateixa família: supòsit



Possible adoptant (parent dins del 4t grau):

- Oncles-nebots
- Cosins-cosins
- Besoncles-Renebots
- Nebots-Oncles
- Renebots-Besoncles
- Parents per afinitat dins del quart grau

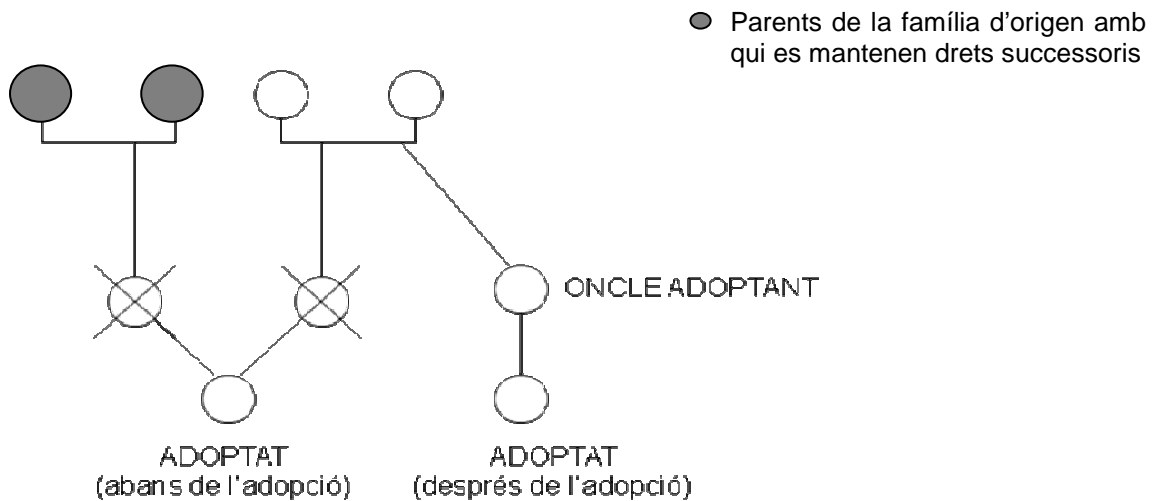
No poden adoptar (art. 235-31.2, llegit des del punt de vista de l'adoptat):

- Avis
- Germans

La resta de casos ho són d'adopció entre estranys.

Figura 3. Adopció en la mateixa família: efectes

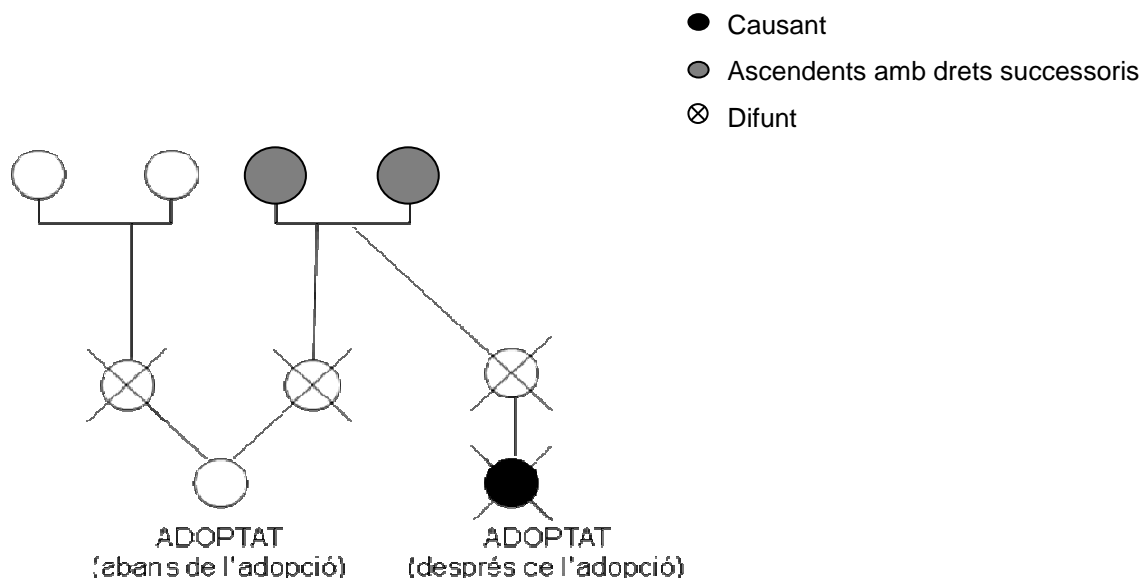
1. Manteniment d'efectes successoris RECÍPROCS entre l'adoptat i els ascendents de la branca familiar en què no s'ha produït l'adopció, llevat dels casos de concurrència (*vid. punt 2 infra*). Exemple de l'oncle adoptant:



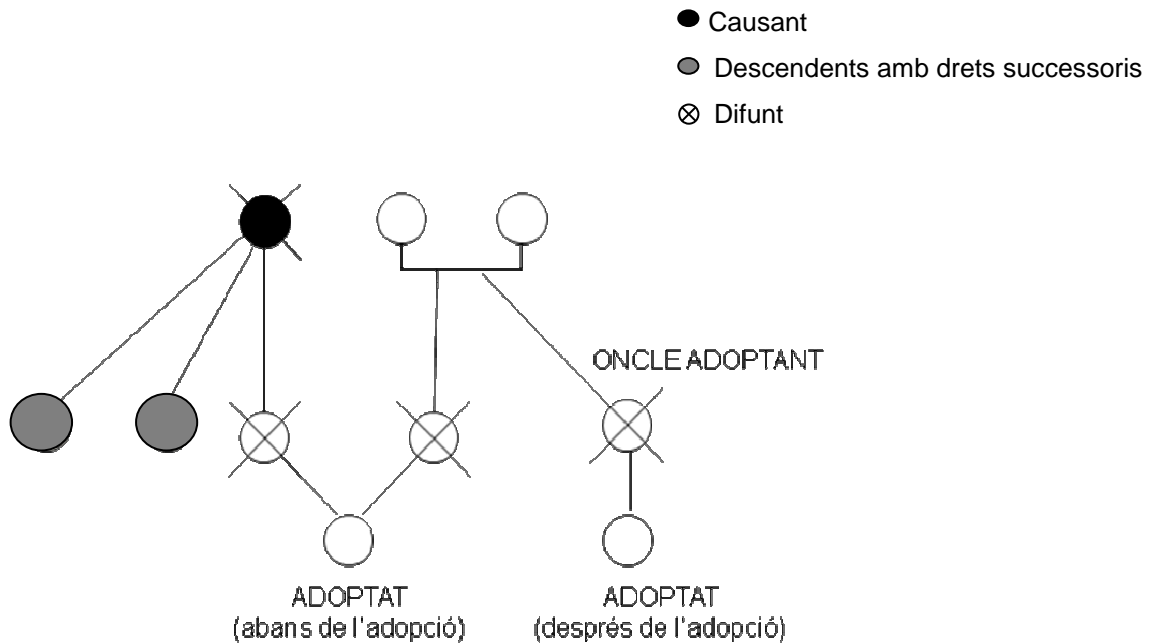
- A diferència del seu precedent (art 345 CS), l'art. 443-3 CCCat. restringeix el manteniment dels drets successoris a la línia recta ascendent.
- L'efecte del manteniment es limita a la branca familiar en què NO ha tingut lloc l'adopció; en la branca familiar en què SÍ ha tingut lloc l'adopció compta el nou parentiu (derivat de l'adopció).

2. Supòsits de concurrència

- 2.1. En la successió de l'adoptat: si hi concorren ascendents es dona preferència als ascendents adoptius. Exemple de l'oncle adoptant:



- 2.2. En la successió dels ascendents d'origen: si hi concorren descendents es dóna preferència als descendents d'origen no adoptats. Exemple de l'oncle adoptant:



6.4. Successió dels germans per naturalesa

Segons l'art. 443-4 CCCat., en els supòsits que acabem de veure –d'adopció de fills del cònjuge o de la persona amb qui l'adoptant conviu i d'adopció en la mateixa família–, els germans per naturalesa conserven el dret a succeir-se abintestat entre si. Es tracta de la tercera i última excepció al principi de trencament de vincles entre la família d'origen i l'adoptat. Com en els casos anteriors, també en aquest supòsit és d'aplicació l'art. 443-5 CCCat..

7. LA SUCCESSION DE L'IMPÚBER

L'art. 444-1 CCCat. recull, amb adaptacions a l'època actual, la clàssica regulació catalana de la successió de l'impúber.¹¹⁴ El supòsit, conservat més com a particularitat nacional que no pas per la seva virtualitat pràctica, preveu les conseqüències de la mort intestada del menor de catorze anys (impúber), subjecte mancat de capacitat per a testar (art. 421-4 CCCat.).

El precepte persegueix establir un principi de *troncalitat* quant a la successió dels seus béns, és a dir, de retorn a la branca familiar de la qual procedeixen, tot exceptuant el principi general de proximitat de grau. L'especialitat, per tant, bé referida a determinats béns en exclusiva, en concret, aquells procedents d'un progenitor, o dels altres parents d'aquest dins del quart grau, adquirits per l'impúber a títol gratuït, que seran deferits als parents més pròxims de l'impúber, per llur ordre, dins del quart grau en la línia de la qual els béns procedeixen (art. 444-1.a CCCat.). En canvi, en els altres béns de l'impúber, i també en els fruits dels béns troncal, la successió intestada es regeix per les regles generals, sense distinció de línies (art. 444-1.c CCCat.). El precepte, per tant, preveu dos règims successoris diferenciats en funció de la procedència o naturalesa dels béns de l'impúber. D'altra banda, l'aplicació de la regla de la troncalitat pressuposa que l'impúber mor intestat, de manera que no procedirà quan hagi estat prevista una substitució pupil·lar (art. 444-1 CCCat.; arts. 425-5 a 425-9 CCCat.). Finalment, el progenitor de l'altra línia –aquella de la qual els béns no procedeixen– conserva el seu dret de llegítima sobre els béns troncal (art. 444-1.b CCCat.).

¹¹⁴ Se n'atribueix l'origen a una Constitució de Jaume I, que no apareix formalment publicada, a Tarragona el 1260 (*Constitucions i altres Drets de Catalunya*, Vol I, Llib. VI, Tít. II). Vid. GUÀRDIA CANELA, J. D., "Comentari a l'art. 444-1", a EGEA FERNÁNDEZ, J., FERRER RIBA, J. (dirs.), ALASCIO I CARRASCO, L. (coord.), *Comentaris al llibre quart del Codi civil de Catalunya. Vol. II*, Barcelona, 2009, pp. 1308-1314; SALVADOR CODERCH, P., "Artículo 251", a ALBALADEJO, M. (Dir.), *Comentarios al Código Civil y Compilaciones Forales. Tomo XXXIX. Vol. 3º. Artículos 248 a 276. Compilación de Cataluña*, Madrid, 1986 (VLEX-234738).

8. LA SUCCESSION DE LES PERSONES ACOLLIDES

La Llei 22/2000, de 29 de desembre, d'acolliment de persones grans¹¹⁵ (encara vigent, doncs la Llei 25/2010, del Llibre segon del CCCat., s'ha abstingut conscientment de regular el pacte d'acolliment [vid. Preàmbul III.d.2]) atribueix drets successoris a les persones acollidores en la successió intestada de les persones acollides.¹¹⁶

Com a pressupòsit per a l'atribució de drets successoris als acollidors, l'art. 8 LAPG exigeix una convivència continuada entre aquests i les persones acollides per un mínim de quatre anys. Llavors, distingeix dos possibles drets successoris en funció dels parents dels acollits que concorrin a la successió. En concurrència amb descendents, cònjuge,¹¹⁷ ascendents o col·laterals fins al segon grau de consanguinitat o adopció, i conjuntament si en són dos, els acollidors tenen el dret a exercir una acció personal i exigir, als hereus d'aquells, béns hereditaris o llur equivalència en diners a elecció dels qui siguin hereus, que representin una quarta part del valor de l'herència (art. 8.1 LAPG). A aquesta quarta part s'hi ha d'imputar el valor dels béns que, per qualsevol títol gratuït, les persones acollidores hagin rebut de les acollides o que aquestes els hagin atribuït en llur herència encara que hi renunciïn (art. 8.3 LAPG). A més, també poden reclamar la part proporcional dels fruits i les rendes de l'herència percebuts des del dia de la mort de les persones acollides, o de llur valor en diners (art. 8.2 LAPG). L'acció (*rectius*: pretensió) per a reclamar aquests drets prescriu al cap d'un any de la mort de la persona acollida. Si no hi ha descendents, cònjuge, ascendents ni col·laterals fins al

¹¹⁵ En general sobre la naturalesa jurídica del pacte d'acolliment i el règim jurídic de la relació que se'n deriva es reenvia a ARROYO AMAYUELAS, E., "Llei 22/2000, de 29 de desembre, d'acolliment de persones grans", *Autonomies*, 27-2001, pp. 220-223; ARROYO AMAYUELAS, E., "L'acolliment de gent gran", a BADOSA COLL, F. (dir.), MARSAL GUILLAMET, J. (coord.), *Manual de Dret Civil Català*, Madrid-Barcelona, 2003, pp. 503-509.

¹¹⁶ Atès que la Llei 10/2008 no es manifestà sobre el seu possible abast derogatori en relació amb la Llei 22/2000, una primera qüestió que podria plantejar-se és la relativa a la vigència o no dels preceptes d'abast successori que s'hi contenen.

¹¹⁷ Arran l'entrada en vigor del Llibre quart, cal afegir-hi el convivent en parella estable supervivent.

segon grau o si els fills d'aquests han premort, a les persones acollidores els correspon tota l'herència.

L'opció de política legislativa presa pel legislador –concedir drets successoris als acollidors i mantenir la vigència dels articles de la LAPG que els reconeixen– és criticable, com a mínim, per dos motius:

- El servei que presten els acollidors a favor de les persones acollides és un servei d'assistència remunerat que deriva d'una relació contractual onerosa: el pacte d'acolliment (art. 1.1, 2.3 i 4 LAPG). No es comprèn perquè el legislador decideix atribuir drets en la successió del causant a un subjecte que aquest ja ha remunerat en vida: potser per fer més atractiu per a la persona acollidora el negoci d'acolliment?¹¹⁸
- En relació amb la successió voluntària, l'art. 412-5.2 CCCat. disposa que “les persones físiques o jurídiques i els cuidadors que en depenen que hagin prestat serveis assistencials, residencials, o de naturalesa anàloga al causant, en virtut d'una relació contractual, només poden ésser afavorits en la successió d'aquest si és ordenada en testament notarial obert o en pacte successori”. La regla pretén evitar possibles captacions de voluntat per part de les persones que presten aquest tipus de serveis. No s'ha d'entendre que aquesta norma interfereixi en allò que disposa l'art. 8 LAPG en relació amb la successió intestada de les persones acollides,¹¹⁹ però, atès que els acollidors es veuen clarament afavorits pel règim successori previst a la LAPG, la captació de la voluntat que aquesta norma pretén impedir podria referir-se no ja a l'atorgament d'un acte de darrera voluntat sinó, precisament, a què el causant se n'abstingués.

Sigui com sigui, l'escassa utilització pràctica del pacte d'acolliment i el silenci (conscient o no) del Llibre quart sobre el seu possible abast derogatori en

¹¹⁸ Vid. RIBALTA I HARO, J., ARROYO AMAYUELAS, E., “Dels “donats” als “acollits”. La Llei 22/2000, d'acolliment de persones grans”, a VAQUER ALOY, A. (coord.), *El dret privat del Pallars Sobirà*, Lleida, 2001, pp. 33-76, p 80.

¹¹⁹ GINEBRA MOLINS, E., “Comentari...”, cit., pp. 1229-1230.

relació amb la Llei 22/2000, permeten fins i tot posar en dubte la vigència dels preceptes d'abast successori que s'hi contenen.

9. BIBLIOGRAFIA CITADA

ANDERSON, M., “Comentari a l’art. 422-6”, a EGEA FERNÁNDEZ, J., FERRER RIBA, J. (dirs.), *Comentarios al libro cuarto del Código civil de Catalunya. Vol. I*, Barcelona, 2009, pp. 286-290.

ARROYO AMAYUELAS, E., “Llei 22/2000, de 29 de desembre, d’acolliment de persones grans”, *Autonomies*, 27-2001, pp. 220-223.

ARROYO AMAYUELAS, E., “L’acolliment de gent gran”, a BADOSA COLL, F. (dir.), MARSAL GUILLAMET, J. (coord.), *Manual de Dret Civil Català*, Madrid-Barcelona, 2003, pp. 503-509.

BINDER, J., *Derecho de sucesiones*, traduït al castellà i concordat amb el dret espanyol per LACRUZ BERDEJO, J. L., Barcelona, Madrid, Buenos Aires, Rio de Janeiro, Mèxic, Montevideo, 1953.

BOEHMER, G., *Vorschläge zur Neuordnung der gesetzlichen Erbfolge (BGB §§ 1924-1936)*, Berlín, 1938.

BOSCH CAPDEVILA, E., “El principi *nemo pro parte* en el Codi de Successions: el seu significat i conseqüències”, *Boletín Servicio de Estudios Registrales de Cataluña*, 92-2001, pp. 381-419.

BOSCH CAPDEVILA, E., “La trajectòria històrica del principi *nemo pro parte* en el Dret civil català”, *Revista de Dret Històric Català*, 2001-1, pp. 13-91.

BOSCH CAPDEVILA, E., *El principio “nemo pro parte testatus pro parte intestatus decedere potest”. Evolución y significado*, Madrid, 2006.

BURGOS BOSCH, J. J., “El derecho de representación en la herencia testada”, a *Temas varios de Derecho Público y Privado. Conferencias del Cursillo del año 1942*, a la reedició de les Conferències de Dret civil, mercantil i fiscal a càrrec del Col·legi de Notaris de Catalunya, Madrid, Barcelona, Buenos Aires, 2011, pp. 265 a 288.

CASANOVAS I MUSSONS, A., “El procés d’adquisició de l’herència: les fases”, a BADOSA COLL, F. (dir.), MARSAL GUILLAMET, J. (coord.), *Manual de Dret Civil Català*, Madrid-Barcelona, 2003, pp. 607-631.

CASANOVAS I MUSSONS, A., “Entorn de la Llei 9/1987, de 25 de maig, de successió intestada: aspectes problemàtics”, *Revista Jurídica de Catalunya*, 1990, pp. 298-324.

CASANOVAS I MUSSONS, A., “La successió intestada”, a BADOSA COLL, F. (dir.), MARSAL GUILLAMET, J. (coord.), *Manual de Dret Civil Català*, Madrid-Barcelona, 2003, pp. 739-748.

COING, H., "Empfiehl es sich, das gesetzliche Erb- und Pflichtteilsrecht neu zu regeln?", a *Verhandlungen des Neunundvierzigsten Deutschen Juristentages. Düsseldorf 1972*, Munich, 1972, pp. A12-A55.

CORBELLA, A., *Manual de Derecho catalán*, Reus, 1906.

COSIALLS UBACH, A. M., "Comentari als arts. 442-1 i 442-2", a EGEA FERNÁNDEZ, J., FERRER RIBA, J. (dirs.), ALASCIO I CARRASCO, L. (coord.), *Comentaris al llibre quart del Codi civil de Catalunya. Vol. II*, Barcelona, 2009, pp. 1256-1262.

D'ORS, A., *Derecho privado romano*, Barrañáin (Navarra), 2006.

DEL POZO CARRASCOSA, P., VAQUER ALOY, A., BOSCH CAPDEVILA, E., *Derecho Civil de Cataluña. Derecho de sucesiones*, Madrid, Barcelona, Buenos Aires, 2009.

DELGADO ECHEVERRÍA, J. en el seu "Informe sobre el Anteproyecto de ley por el cual se aprueba el libro IV del Código civil de Cataluña relativo a las sucesiones", 21 de març de 2006.

DURAN I BAS, *Memoria acerca de las instituciones del Derecho civil de Cataluña*, Barcelona, 1883 (obra reimpressa i inclosa a *Projecte d'apèndix i materials precompilatoris del dret civil de Catalunya*, Generalitat de Catalunya, Departament de Justícia, 1995).

ESPIAU ESPIAU, S., "El usufructo vidual y la legítima de los descendientes", *Revista Jurídica de Cataluña*, 1996, pp. 629-642.

ESPIAU ESPIAU, S., "Usufructo vidual universal, legítima de los hijos menores y conflicto de intereses en la sucesión intestada", *Revista Jurídica de Catalunya*, 2007, pp. 789-806.

FAUS ESTEVE, R., "Sentido ético y progresivo de la Compilación", a Academia de Jurisprudencia y Legislación de Barcelona (ed.), *Comentarios a la Compilación del Derecho Civil Especial de Cataluña (Ley de 21 de julio de 1960)*, Barcelona, 1961 (edició facsímil 2010), pp. 33-57.

FERRER RIBA, J., "El nou dret català de successions", *InDret*, 1-2008 (http://www.indret.com/pdf/editorial_cat_3.pdf).

FERRER RIBA, J., "Tradició heretada i innovació en el nou Llibre quart del Codi civil de Catalunya", a Àrea de Dret Civil UdG (coord.), *El nou Dret successor del Codi Civil de Catalunya. Materials de les Quinzenes Jornades de Dret Català a Tossa*, Girona, 2009, pp. 15-32.

FORQUIELLI, P., *La collazione*, Padova, 1958.

FRANK, R., *Erbrecht*, Munich, 2005.

GARRIDO MELERO, M., “El hipotético conflicto entre el usufructo viudal universal y legítimas”, a FUENTES MARTÍNEZ, J. J., GARRIDO MELERO, M., *La doctrina de la Presidencia del Tribunal Superior de Justicia de Cataluña en materia de Derecho civil catalán (Recursos gubernativos 1989-2004)*, Madrid-Barcelona.

GARRIDO MELERO, M., *El libro cuarto del Código civil de Cataluña, relativo a las sucesiones (Ley 10/2008, de 10 de julio)*, Madrid, 2008.

GARRIGA GORINA, M., “La successió en el cas d'adopció en el Llibre IV del Codi civil de Catalunya”, *Revista Jurídica de Catalunya*, 2009, pp. 983 i ss.

GETE-ALONSO CALERA, M.C., “La sucesión intestada incorporada al Código civil de Catalunya (principios-innovaciones)”, a Área de Dret Civil UdG (coord.), *El nou Dret successori del Codi Civil de Catalunya. Materials de les Quinzenes Jornades de Dret Català a Tossa*, Girona, 2009, pp. 209-261.

GINEBRA MOLINS, E., “Comentari als arts. 441-1 a 441-8”, a EGEA FERNÁNDEZ, J., FERRER RIBA, J. (dirs.), *Comentaris al llibre quart del Codi civil de Catalunya. Vol. II*, Barcelona, 2009, pp. 1213-1255.

GINEBRA MOLINS, E., MATEO BORGE, I., “Sobre la computación del *ius delationis* en los supuestos de transmisión de la delación”, *Boletín Centro de Estudios Registrales de Cataluña*, 2002, pp. 334-370.

GINEBRA MOLINS, M. E., “La parella de fet: estudi comparatiu dels aspectes civils de la regulació autonòmica”, *Revista Catalana de Dret Privat*, 2006-6, pp. 91-165.

GINEBRA MOLINS, M. E., “Los derechos de “sucesión intestada” reconocidos a las parejas homosexuales en la Ley catalana 10/1998, de 15 de julio, d'unions estables de parella”, *Actualidad Civil*, 33-2000, pp. 1221-1234.

GÓMEZ POMAR, F., “Comentari als arts. 412-3 a 412-8”, a EGEA FERNÁNDEZ, J., FERRER RIBA, J. [dirs.], ALASCIO I CARRASCO, L. [coord.], *Comentaris al llibre quart del Codi civil de Catalunya. Vol. I*, Barcelona, 2009, pp. 103-135.

GUÀRDIA CANELA, J. D., “Comentari a l'art. 444-1”, a EGEA FERNÁNDEZ, J., FERRER RIBA, J. (dirs.), ALASCIO I CARRASCO, L. (coord.), *Comentaris al llibre quart del Codi civil de Catalunya. Vol. II*, Barcelona, 2009, pp. 1308-1314.

HENRICH, D., “Familienerbrecht und Testierfreiheit im europäischen Vergleich”, *Deutsche Notar-Zeitschrift*, 2001, pp.441-453.

KIPP, T., *Derecho de sucesiones. Tratado de derecho civil*, a ENNECCERUS, L., KIPP, T., WOLFF, M., (traducció de l'onzena revisió de COING, H., ROCA SASTRE, R. M.), 2a ed. (PUIG FERRIOL, L., BADOSA COLL, F.), Barcelona, 1976.

LACRUZ BERDEJO, L., anotacions a BINDER, J., *Derecho de sucesiones*, Barcelona, Madrid, Buenos Aires, Rio de Janeiro, Mèxic, Montevideo, 1953.

LAMARCA MARQUÈS, A., "Successió intestada a Catalunya. De la Compilació al Codi Civil i els cinquanta anys entre dues lleis (1936-1987)", *Revista Jurídica de Catalunya*, 4-2010, pp. 1169-1214.

LANGE, H., KUCHINKE, K., *Erbrecht. Ein Lehrbuch*, Munich, 2001.

LLEBARÍA SAMPER, S., "Artículo 234-1", a ROCA TRÍAS, E., ORTUÑO MUÑOZ, P., *Persona y Familia. Libro Segundo del Código Civil de Cataluña*, Las Rozas, 2011, pp. 935-939.

LLEBARÍA SAMPER, S., "Artículo 234-4", a ROCA TRÍAS, E., ORTUÑO MUÑOZ, P., *Persona y Familia. Libro Segundo del Código Civil de Cataluña*, Las Rozas, 2011, pp. 952-955.

LLEBARÍA SAMPER, S., "La sucesión intestada del conviviente homosexual. Comentario a y desde la STSJ Cataluña, 9.3.2009", *InDret*, 3-2009 (http://www.indret.com/pdf/656_es.pdf).

LÓPEZ BURNIOL, J. J., SALVADOR CODERCH, P., "Comentari als arts. 411-1 a 411-9", a EGEA FERNÁNDEZ, J., FERRER RIBA, J. (dirs.), ALASCIO I CARRASCO, L. (Coord.), *Comentaris al llibre quart del Codi civil de Catalunya. Vol. I*, Barcelona, 2009, pp. 59-93.

MARSAL GUILLAMET, J., "L'evolució del testament: de la Compilació al Codi civil", *Revista Jurídica de Catalunya*, 2010, pp. 1099-1122.

MARSAL GUILLAMET, J., "Recursos governatius. Doctrina de la Direcció General de Dret i Entitats Jurídiques", *InDret*, 3-2008 (http://www.indret.com/pdf/563_ca.pdf).

MARSAL GUILLAMET, J., "Recursos governatius. Doctrina de la Direcció General de Dret i Entitats Jurídiques", *InDret*, 1-2010, (http://www.indret.com/pdf/714_cat.pdf)

MARSAL GUILLAMET, J., "Recursos governatius. Doctrina de la Direcció General de Dret i Entitats Jurídiques III", *InDret*, 4-2007 (http://www.indret.com/pdf/486_cat.pdf).

MARTÍ MIRALLES, J., *Principis del Dret successori aplicats a fórmules d'usdefruit vidual i d'herència vitalícia*, Barcelona, 1925 (obra reimpressa l'any 1985 a càrrec del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya).

MASPONS, F. de P., "La perturbación del régimen sucesorio de Cataluña por la Jurisprudencia del Tribunal Supremo", *Revista de Derecho Privado*, 1920, pp. 98 i ss.

MENGONI L., *Successioni per causa di morte. Parte speciale. Successione legittima*, a CICU, A., MESSINEO, F., *Trattato di Diritto civile e commerciale*, XLIII, t. 1.

NAVAS NAVARRO, “Comentari als arts. 442-8 a 442-13”, a EGEA FERNÁNDEZ, J., FERRER RIBA, J. (dirs.), ALASCIO I CARRASCO, L. (coord.), *Comentaris al llibre quart del Codi civil de Catalunya. Vol. II*, Barcelona, 2009, pp. 1282-1295.

NAVAS NAVARRO, S., “La sucesión intestada de la Generalidad de Cataluña”, *Anuario de Derecho Civil*, pp. 965-1114.

NAVAS NAVARRO, S., *La herencia a favor del Estado*, Barcelona-Madrid, 1997.

OTTE, G., “Vorbemerkungen zu §§ 1924–1936”, a STAUDINGER, J., *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen, Buch 5, Erbrecht, Einleitung zum Erbrecht; §§ 1922-1966 (Erbfolge)*, Berlín, 2008.

PAPANTONIOU, N., “Die soziale Funktion des Erbrechts”, *Archiv für die civilistische Praxis*, 1973, pp. 385-401.

PUFENDORF, S., *De iure naturae et gentium*, llib.IV, cap. XI, § 1, Lausana, Ginebra, 1764.

PUIG FERRIOL, L., ROCA TRIAS, E., *Institucions del Dret civil de Catalunya. Vol III. Dret de successions*, 2009.

RIBALTA I HARO, J., ARROYO AMAYUELAS, E., “Dels “donats” als “acollits”. La Llei 22/2000, d’acolliment de persones grans”, a VAQUER ALOY, A. (coord.), *El dret privat del Pallars Sobirà*, Lleida, 2001, pp. 33-76.

ROCA SASTRE, R.M., *Estudios de Derecho Privado. Tomo II. Sucesiones*, Cizur Menor, 2009.

ROCA TRIAS, E., *El dret civil català en la Jurisprudència, IV, Anys 1934-1937*, Barcelona, 1977.

ROCA-SASTRE MUNCUNILL, L., “Título IV. La sucesión intestada”, a JOU MIRABENT, L., *Comentarios al Código de Sucesiones de Cataluña. Ley 40/1991, de 30 de diciembre*, Barcelona, 1994, pp. 1102-1186.

ROCA-SASTRE MUNCUNILL, L., *Derecho de sucesiones. Tomo III*, Barcelona, 1995.

RÖTHEL, A., “Ist unser Erbrecht noch zeitgemäss?”, *Verhandlungen des 68. Deutschen Juristentages. Berlin 2010*, Munich, 2010, pp. A1-A112, 2010.

SALVADOR CODERCH, P., "Artículo 250", a ALBALADEJO, M. (Dir.), *Comentarios al Código Civil y Compilaciones Forales. Tomo XXXIX. Vol. 3º. Artículos 248 a 276. Compilación de Cataluña*, Madrid, 1986, VLEX- 234737.

SALVADOR CODERCH, P., "Artículo 251", a ALBALADEJO, M. (Dir.), *Comentarios al Código Civil y Compilaciones Forales. Tomo XXXIX. Vol. 3º. Artículos 248 a 276. Compilación de Cataluña*, Madrid, 1986, VLEX-234738.

SALVADOR CODERCH, P., "Comentari al Títol IV. De la successió intestada (arts. 248-251)", a ALBALADEJO, M. (Dir.), *Comentarios al Código Civil y Compilaciones Forales. Tomo XXXIX. Vol. 3º. Artículos 248 a 276. Compilación de Cataluña*, Madrid, 1986, VLEX-234801.

SALVADOR CODERCH, P., "Derecho civil", a FERREIRO, J. J., MIQUEL, J., MIR. S., SALVADOR CODERCH, P. (eds.), *la enseñanza del derecho en españa*, Madrid, 1987, pp. 44-66.

SALVADOR CODERCH, P., "El usufructo vidual intestado en el Derecho catalán", *Revista Jurídica de Catalunya*, 1986, pp. 293-321.

SALVADOR CODERCH, P., "La sucesión legítima y el sistema de las parentelas desde la perspectiva de la reforma del derecho sucesorio", a *Estudios jurídicos en honor del profesor Octavio Pérez-Vitoria, Tomo I*, Barcelona, 1983, pp. 147-173.

SALVADOR CODERCH, P., "Adopción y sucesión intestada", *Revista Jurídica de Catalunya*, 1985, pp. 655-678.

SALVADOR CODERCH, P., "Artículo 249", a ALBALADEJO, M. (Dir.), *Comentarios al Código Civil y Compilaciones Forales. Tomo XXXIX. Vol. 3º. Artículos 248 a 276. Compilación de Cataluña*, Madrid, 1986, VLEX-234736.

SHERRIN, C. H., BONEHILL, R. C., *The Law and Practice of Intestate Succession*, Londres, 2004.

STÖCKER, H., "Die Neuordnung der gesetzlichen Erbfolge im Spiegel des mutmasslichen Erblasserwillens", *Familienrecht*, 1971, pp. 609-618.

TRÍAS DE BES, J., "El Derecho Civil de Cataluña en el Parlamento español", *Revista Jurídica de Cataluña*, 1920, pp. 133 i ss.

VAQUER ALOY, *L'usdefruit vidual abintestat en el Dret civil de Catalunya*, Barcelona, 1990.

VAQUER ALOY, A., "Comentari als arts. 442-3 a 442-7", a EGEA FERNÁNDEZ, J., FERRER RIBA, J. (dirs.), ALASCIO I CARRASCO, L. (coord.), *Comentaris al llibre quart del Codi civil de Catalunya. Vol. II*, Barcelona, 2009, pp. 1262-1282.